

POPIS OBJAVLJENIH ISPRAVA

DOKUMENTI OBRANE U SUDSKOM PROCESU PROTIV NADBISKUPA ALOJZIJA STEPINCA
(M. ŠTAMBUK-ŠKALIĆ)

1. 23. rujna 1946.
Optužnica podignuta protiv zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca koja ga tereti za krivična djela političke suradnje s okupatorom i za ratni zločin, za vršenje nasilnih vjerskih prijelaza, vojni vikarijat, podrivanje političke osnove zemlje i neprijateljsku propagandu. Već šest dana nakon optužnice, 30. rujna, započeo je sudski proces. 53
- 1.1. 23. rujna 1946.
Popis dokaza optužbe. 85
- 1.2. 25. rujna 1946.
Rješenje o imenovanju dr. Ive Politea i dr. Natka Katičića braniteljima optuženoga nadbiskupa Alojzija Stepinca. 88
- 1.3. 27. rujna 1946.
Dozvola za jedan posjet branitelja Politea optuženome nadbiskupu Stepincu. 89
2. 3. listopada 1946.
Govor koji je održao nadbiskup Stepinac na glavnoj raspravi. 89
3. 5. listopada 1946.
Popis svjedoka obrane. 94
4. 5. listopada 1946.
Stenografske bilješke rasprave između branitelja dr. Politea i javnog tužioca Jakova Blaževića u vezi odbijanja saslušanja svjedoka obrane. 100
5. 7. listopada 1946.
Popis isprava obrane koje je dr. Politeo predao sudu za pobijanje 1, 4. i 5. točke optužnice koje se odnose na ratni zločin, političku suradnju s okupatorom, rušenje političkih osnova nove vlasti u zemlji i neprijateljsku propagandu. 103
6. Isprave (ovjerene kopije) koje je dr. Politeo predao sudu kao dokazni materijal obrane.
- 6.1. Okružnice nadbiskupa Bauera i nadbiskupa Stepinca kojima upućuju svećenstvo da se suzdrži od političkog djelovanja, prekršaja Božjih zapovijedi, te pozivaju na poštivanje osobe i njezine slobode i dostojanstva bez obzira na narodnost i rase. 109

6.1.1.	Okružnica nadbiskupa Bauera broj 1350 iz 1935. g.	110
6.1.2.	Okružnica nadbiskupa Stepinca broj 6348 iz 1938. g.	110
6.1.3.	Okružnica nadbiskupa Stepinca broj 1722 iz 1942. g.	110
6.1.4.	Okružnica nadbiskupa Stepinca broj 8614 iz 1943. g.	111
6.1.5.	Okružnica nadbiskupa Stepinca broj 6920 iz 1944. g.	112
6.2.	Okružnica nadbiskupa Stepinca broj 5027 iz 1945. g. u kojoj nalaže svećenstvu izbjegavanje upletanja u svjetovne događaje. Nepravde nanesene vjeri neka se prijavljuju Nadbiskupskom duhovnom stolu koji će intervenirati kod nadležnih vlasti.	116
6.3.	Dopis nadbiskupa Stepinca upućen poglavniku Anti Paveliću 8. veljače 1942. kojim ga moli da svećenike - narodne zastupnike oslobodi od obveze sudjelovanja u radu Hrvatskog sabora.	118
6.4.	Odlomak iz nadbiskupove propovijedi održane 26. listopada 1941. u katedrali. U toj propovijedi opominje licemjerne laike i svećenike koji postaje "žrtvom strasti, mržnje i zaborava na zakon ljubavi bližnjemu".	120
6.5.	Odlomak iz nadbiskupove propovijedi u korizmi 1942. kojom je osudio silnike "koji drže kormilo naroda i država u rukama, a gaze pravdu na svakom koraku".	121
6.6.	Odlomci iz nadbiskupovih propovijedi na procesiji Majke Božje Lurdske u svibnju 1942. i u katedrali u siječnju 1943. u kojima oštrim riječima osuđuje one društvene sustave koji se osnivaju na teorijama rasizma i nasilju.	121
6.7.	Odlomak nadbiskupove propovijedi izrečene na Papin dan 14. ožujka 1943. u katedrali kojom ponovo javno osuđuje rasizam i sve mjere koje diraju u osnovna prava čovjeka.	121
6.8.	Odlomci iz nadbiskupove propovijedi u katedrali 25. listopada 1942. kojom upućuje poziv da se u javni i privatni život unosi duh istinskog evanđelja a osuđuje "svaku nepravdu i nasilje, koje se počinja u ime klasnih, rasnih ili narodnosnih teorija".	121
6.9.	Odlomci iz propovijedi izrečene na završetku procesije u Zagrebu 31. listopada 1943. u kojoj je nadbiskup Stepinac ponovo javno osudio sve počinjene zločine, rasizam i svako tlačenje naroda i rasa. Na tu je propovijed reagirao ministar narodne prosvjete Makanec novinskim člankom "Pozvani i nepozvani" u kojem je napao nadbiskupa kao "onog visokog crkvenog dostojanstvenika, koji je nedavno u svome govoru prešao granice svoga poziva i počeo se uplitati u stvari za koje nije pozvan."	121
6.10.	Izvešća Hrvatske izvještajne službe o vijestima radio postaja u Londonu i New Yorku tijekom srpnja 1943. Te su radio postaje u svojim emisijama navodile dijelove iz propovijedi nadbiskupa Stepinca u kojima on osuđuje ustaški režim.	124

- 6.11. Dopis Glavnog ravnateljstva za promidžbu Ministarstva narodne prosvjete NDH broj VT 251/43 od 29. studenog 1943. upućen predsjedniku vlade Nikoli Mandiću, o odjecima propovijedi nadbiskupa Stepinca u inozemstvu. 126
- 6.12. Odgovor državnog tajnika Svete Stolice kardinala Maglionea, broj 3773/43 od 17. lipnja 1943., na izvješće koje je nadbiskup Stepinac podnio Svetoj Stolicu u svibnju 1943. U tom izvješću nadbiskup opisuje svoju djelatnost u korist Srba i Židova u Hrvatskoj i potpuno je drugačije od kopije navodnog izvješća nađenog u arhivi Ministarstva vanjskih poslova NDH predloženog na sudu kao dokaz optužbe. 127
- 6.13. Potvrda Nadbiskupskog duhovnog stola broj 6180-46 od 3. listopada 1946. o stilu pismenih izvješća nadbiskupa Stepinca upućenih Svetoj Stolicu. Sva su njegova izvješća pisana latinskim jezikom u kurijalnom stilu, za razliku od talijanske kopije navodnog izvješća iz arhive Ministarstva vanjskih poslova NDH. 128
- 6.14. Pismo monsignora Svetozara Ritiga nadbiskupu Stepincu 19. prosinca 1942. u kojem priznaje nadbiskupu teški i mučenički rad, žrtvu cijelom narodu i kleru, karitativnu pomoć poljskim bjeguncima i gladnoj siročadi pasivnih krajeva, te mu želi i dalje ustrajnost u tome radu. 129
- 6.15. Intervencije nadbiskupa Stepinca protiv nasilja njemačkih vojnika u mjestima Odra, Kravarsko i Pušća 1944. godine.
- 6.15.1. Pisma nadbiskupa Stepinca upućena njemačkom opunomoćenom generalu Gleise von Horstenau 3. i 11. siječnja 1944. o događajima koje su izazvali njemački vojnici u župi Kravarsko. 129
- 6.15.2. Dopis Mladena Lorkovića, ministra unutarnjih poslova, od 7. veljače 1944. i nadbiskupov odgovor 11. veljače u vezi nasilnih događanja u župi Odra. 131
- 6.15.3. Službena zabilješka nadbiskupovog tajnika Lackovića o događajima u Pušći. 132
- 6.16. Dopis župnika u Pušći, fra Evgenija Petrekovića, upućen 14. siječnja 1945. Nadbiskupskom duhovnom stolu, te zabilješka o uspješnom zauzimanju nadbiskupa povodom vojničkog nasilja u Hruševcima. 133
- 6.17. Spisi o pomaganju slovenskih izbjeglica.
- 6.17.1. Okružnica Biskupskih konferencija upućena 19. studenog 1941. hrvatskim biskupima u kojoj se nalaže pomaganje i ublažavanje bijede brojnim slovenskim izbjeglicama u Hrvatskoj. 135
- 6.17.2. Dopis ljubljanskog Pokrajinskog odbora Slovenaca od 25. lipnja 1941. u kojem zahvaljuju nadbiskupu Stepincu za pomoć i potporu. 135
- 6.17.3. Pismo nadstojnika Logora useljenih Slovenaca u Banja Luci upućeno nadbiskupu Stepincu 26. rujna 1943., kojim ga mole za ponovnu pomoć. 136

- 6.17.4. Pismo odbornika Ureda za useljene Slovence u Banja Luci 21. listopada 1943. u kojem zahvaljuju nadbiskupu Stepincu za upućenu im pomoć. 136
- 6.17.5. Pismena izjava Drage Oberžana iz Maribora o osnivanju Karitasovog fonda za pomoć slovenskim izbjeglicama. 138
- 6.18. Isprave o intervencijama i zauzimanju nadbiskupa Stepinca za župnika Franju Rihara i slovenske svećenike zatočene u Jasenovcu.
- 6.18.1. Dva dopisa nadbiskupa Stepinca ministru Andriji Artukoviću 1942. godine kojima traži svećenike Franju Rihara i Sigismunda Majchrzaka. 138
- 6.18.2. Odgovor ministra Artukovića 17. studenoga 1942. o zatočenom župniku Riharu. 140
- 6.18.3. Dopis nadbiskupa Stepinca broj 43/Pr, upućen 24. veljače 1943. poglavniku Paveliću, u kojem osuđuje postojanje logora Jasenovac. 141
- 6.19. Nadbiskupovi dopisi tijekom 1944. godine u kojima moli i zauzima se za brojne zatočene i osuđene.
- 6.19.1. Molba nadbiskupa Stepinca upućena 25. siječnja 1944. upravitelju redarstva Zagreba, Josipu Vragoviću, kako bi se sedam zatočenika pravoslavne vjere pustilo na slobodu. 142
- 6.19.2. Molbe nadbiskupa Stepinca upućene poglavniku Paveliću (8. kolovoza 1944.) i zapovjedniku grada Zagreba Adolfu Sabljaku (9. kolovoza), u kojima se zalaže za pomilovanje 54 hrvatskih časnika, dočasnika i vojnika, te službena zabilješka o tome nadbiskupovog tajnika Stjepana Lackovića. 143
- 6.19.3. Molba nadbiskupa Stepinca upućena 28. listopada 1944. generalu Mirku Greguriću, zapovjedniku grada Zagreba, kako bi utjecao na ublažavanje smrtne kazne na koju je osuđeno osam hrvatskih vojnika. 145
- 6.20. Molbe i intervencije nadbiskupa Stepinca za zatočene hrvatske građane.
- 6.20.1. Bilješka nadbiskupovog tajnika o intervenciji za dr. Branka Guščića 1943. godine. 145
- 6.20.2. Dopis nadbiskupovog tajnika Stjepana Lackovića broj 149/T-1944 upravljen Političkom odsjeku Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost kojim se moli za pomilovanje Branke Nemet i bilješka o tom slučaju. 146
- 6.20.3. Dopis Nadbiskupskog duhovnog stola broj 180/Pr od 24. lipnja 1944. kojim se upućuje molba Zvonka Kavurića ravnatelju Odjela za javnu sigurnost RAVSIGUR-a Milutinu Jurčiću i negativan odgovor Glavnog ravnateljstva broj 38136-B/I-3 od 7. kolovoza 1944. 147
- 6.20.4. Dopis Mladena Lorkovića, ministra unutarnjih poslova, od 3. kolovoza 1944. o profesoru Grgi Gamulinu. 148

- 6.20.5. Molba Andre Mohorovičića koja je preko nadbiskupskog tajništva predana Eriku Lisaku, glavnom ravnatelju za javni red i sigurnost. 148
- 6.20.6. Molbe nadbiskupa Stepinca za pomilovanje osuđenika na smrt (Jovanovića, Bonačića, Krunića, Ilića, Bukovca) upućene 30. ožujka 1945. generalu Sabljaku i 2. travnja 1945. poglavniku Paveliću. 150
- 6.20.7. Odgovor Poglavnikovog vojnog ureda broj 412/45-Taj od 14. travnja 1945. o pomilovanju gorenavedenih osuđenika. 151
- 6.20.8. Promemoria nadbiskupskog tajništva o osuđeniku Tomici Hahnu. 152
- 6.21. Molbe povodom zauzimanja nadbiskupa Stepinca za razne osuđenike (R. Hauptfeld, V. Ubl, ing. Košutić, dr. Radoničić, dr. Gavrančić, dr. Tavčar, dr. Kadrnka, prof. Podhorski).
- 6.21.1. Nadbiskupova intervencija ministru unutarnjih poslova Mladenu Lorkoviću (upućena 18. travnja 1944.) za puštanje na slobodu dr. Rikarda Hauptfelda i odgovor iz Ureda ministra broj UMT 295/44 od 16. svibnja 1944. 153
- 6.21.2. Molba nadbiskupa Stepinca upućena 5. lipnja 1944. državnom prabilježniku Andriji Artukoviću u vezi suđenja dr. Karlu Radoničiću. 154
- 6.21.3. Nadbiskupova molba za pomilovanje Pavla Pavlina, Ivana Pindulića i dr. Kadrnke upućena ministru oružanih snaga Anti Vokiću 28. lipnja 1944. 154
- 6.21.4. Bilješka nadbiskupovog tajnika o molbi za zatvorenika Ivana Furlana 9. listopada 1944. 155
- 6.21.5. Nadbiskupova molba za oslobađanje dr. Milivoja Gavrančića, upućena 7. studenoga 1944. Andriji Artukoviću. 155
- 6.21.6. Negativan odgovor Poglavnikovog vojnog ureda broj 1718/44-Taj od 7. veljače 1945. na nadbiskupovu intervenciju za Vladimira Ubla. 156
- 6.21.7. Pismo supruge dr. Alojzija Tavčara predano Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost 5. ožujka 1945. 157
- 6.21.8. Pismo nadbiskupa Stepinca, upućeno Andriji Artukoviću 9. studenog 1942., u kojem se zalaže za ing. Košutića, i bilješka o profesoru Podhorskom. 158
- 6.22. Isprave protiv tzv. rasnih zakona.
- 6.22.1. Dopisi nadbiskupa Stepinca upućeni ministru unutarnjih poslova Andriji Artukoviću 23. travnja 1941. - broj 103/BK o prelaznicima iz židovske u rimokatoličku vjeru i 22. svibnja 1945. - broj 117/BK protiv odredbi o nošenju židovskog znaka. 159
- 6.22.2. Rezolucija Biskupskih konferencija 18. studenog 1941. o Židovima katolicima. 161
- 6.23. Dopisi nadbiskupa Stepinca kojima se zauzima za Židove i prosvjeduje protiv njihovih progona, otvoreno aludirajući na povlaštene članove državnog vodstva kojima su žene također Židovke.

- 6.23.1. Nadbiskupov prosvjed upućen 7. ožujka 1942. ministru unutarnjih poslova Andriji Artukoviću o postupcima prema Židovima. 162
- 6.23.2. Pismo nadbiskupa Stepinca 6. ožujka 1943. upućeno poglavniku Paveliću o nerazrješivosti braka bez obzira na rasnu pripadnost supružnika. 162
- 6.23.3. Posredovanje nadbiskupa Stepinca 8. svibnja 1943. kako bi Židovska bogoštovna općina u Zagrebu dobila dozvolu rada. 164
- 6.24. Isprave o zauzimanju nadbiskupa za Srbe.
- 6.24.1. Pismo nadbiskupa Stepinca upućeno 2. srpnja 1942. kardinalu Montiniju o dr. Rajku Gjermanoviću i dr. Viktoru Ružiću. 165
- 6.24.2. Pismo Marije Milosavljević kojim zahvaljuje nadbiskupu za pomoć. Zabilježka tajnika Stjepana Lackovića. 166
- 6.25. Dopis nadbiskupa Stepinca od 6. veljače 1943. talijanskom poslaniku Raffaelu Casertanu, u kojem prosvjeduje protiv nasilja talijanskih vojnika. 167
- 6.26. Izjava župnika Žužeka od 10. studenog 1943. o nadbiskupovom spasavanju Srпкиnja u Petrinji. 167
- 6.27. Pismo nadbiskupa Stepinca upućeno poglavniku Paveliću 8. veljače 1942. u kojem protestira protiv postupaka Talijana i Nijemaca. 168
- 6.28. Zauzimanje nadbiskupa Stepinca za Židove.
- 6.28.1. Molba četrdesetosam žena iz Osijeka od 14. svibnja 1942. i brzojav 20. kolovoza upućen nadbiskupu Stepincu kako bi se zauzeo za njihove muževe Židove, te odgovor Nadbiskupskog duhovnog stola broj 149/Taj od 21. kolovoza 1942. 168
- 6.28.2. Molba biskupskog apostolskog administratora dr. Antuna Akšamovića i osječkih župnika, upućena Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu 1. rujna 1942., da se zaštite židovske žene koje su u braku s rimokatolicima. 170
- 6.28.3. Pismom ministru unutarnjih poslova, nadbiskup Stepinac se pridružuje molbi Židovske bogoštovne općine u Zagrebu da se izda odobrenje za preseljenje 30-ero židovske djece u Tursku. 172
- 6.29. Popis više od tristo progonjenih osoba za koje je intervenirao nadbiskup Stepinac bez obzira na vjeroispovijest, narodnost ili političku opredijeljenost. 173
- 6.30. Izjava provincijala Modesta Martinčića broj 1119/1945 upućena Predsjedništvu Biskupskih konferencija 30. studenog 1945. o njegovom razgovoru s ruskim piscem Iljom Erenburgom. 173
- 6.31. Odlomak iz govora predsjednika vlade Hrvatske Vladimira Bakarića, održanog u Narodnoj skupštini 24. ožujka 1946., u kojem je izjavio da se visoki predstavnici klera nisu angažirali za Nijemce i ustaše sve do početka 1945. 175
- 6.32. Odlomak iz članka objavljenog u Vjesniku 11. siječnja 1946. u kojem je ispravno navedena izjava nadbiskupa Stepinca o dolasku

	Erika Lisaka u Nadbiskupski dvor. U prilogu okružnica broj 8976 od 17. prosinca 1945.	175
6.33.	Dopis Komisije za vjerske poslove Predsjedništva vlade, broj 44/1945 od 13. lipnja 1945., kojim se odgovara na promemoriju Nadbiskupskog duhovnog stola broj 58/Prs o preuzimanju arhive Ministarstva vanjskih poslova NDH.	179
6.34.	Promemorija Nadbiskupskog duhovnog stola u Zagrebu broj 58/Prs sastavljena 6. lipnja 1945. U promemoriji se navodi da je Nadbiskupski duhovni stol preuzeo arhivu Ministarstva vanjskih poslova NDH o čemu je nadbiskup obavijestio predsjednika vlade NRH.	180
6.35.	Pismena izjava nadbiskupa Stepinca (kolovoz 1945.) u kojoj je dao prijedloge za sređenje odnosa između crkve i države.	181
6.36.	Izjava sastavljena 24. rujna 1946., povodom podizanja optužnice protiv nadbiskupa Stepinca, koju je potpisalo stopedeset svećenika i redovnika iz Zagreba. U izjavi otklanjaju ikakav nadbiskupov utjecaj na političku ili terorističku djelatnost i naglašavaju njegov isključivi poticaj za rad na vjerskom polju.	181
6.37.	Izjave dr. Vladimira Franolića i biskupa Lacha o dolasku Erika Lisaka kod nadbiskupa 24. listopada a ne u vrijeme održavanja Biskupskih konferencija 19. listopada 1945.	182
6.38.	Izjava Ivana Kokota, župnika u sv. Klari, predana 4. listopada 1946. dr. Ivi Politeu, u kojoj opisuje pomoć nadbiskupa Stepinca.	182
7.	7. listopada 1946.	
	Stenografski zapisnik sudske rasprave prilikom čitanja nekih isprava koje su predložili branitelji nadbiskupa Stepinca.	184
8.	8. listopada 1946.	
	Završna riječ branitelja dr. Ive Politea.	188
9.	8. listopada 1946.	
	Završna riječ branitelja dr. Natka Katičića na temelju 2. i 3. točke optužnice koje su se odnosile na optužbu za vjerske prijelaze i vojni vikarijat.	219
10.	8. listopada 1946.	
	Stenografski zapisnik izjave nadbiskupa Stepinca posljednjeg dana glavne rasprave.	222
11.	11. listopada 1946.	
	Presuda i obrazloženje vijeća Vrhovnog suda Narodne Republike Hrvatske.	223
12.	Dodatni materijali o procesu iz fonda Odvjetnička pisarnica Politeo.	
12.1.	Zagrebačka nadbiskupija upućuje 4. listopada 1946. prijedlog isprava koje svjedoče o nadbiskupu Stepincu, sa opširnim obrazloženjem njegove djelatnosti tijekom rata.	256
12.2.	Poslanica Hrvatskog katoličkog episkopata od 24. ožujka 1945.	270

12.3.	Pastirsko pismo Katoličkih biskupa Jugoslavije, izdano s općih Biskupskih Konferencija 20. rujna 1945. u Zagrebu. U njemu se nova vlast optužuje za gaženje prava Katoličke crkve i ustavnih načela slobode vjeroispovijesti.	275
12.4.	Promemorija "Zagrebački nadbiskup i njegov kler u vrijeme ustaškog režima".	286
12.5.	Promemorija "Jedan pokušaj pobijanja optužnice podignute proti nadbiskupu dr. Alojziju Stepincu".	302

NADBISKUP ALOJZIJE STEPINAC U IZVJEŠĆIMA NJEMAČKOG POSLANSTVA U ZAGREBU (J. KOLANOVIĆ)

1. 1942, kolovoz 12, Zagreb
Njemački redarstveni izaslanik u Zagrebu Hans Helm podnosi izvješće Glavnome uredu Reicha za sigurnost - Ured IV (Reichssicherheithauptamt - Amt IV, Berlin) o dekanatskoj konferenciji koju je sazvao nadbiskup A. Stepinac a raspravljala je o Katoličkoj akciji. 317
2. 1942, studeni 19, Zagreb
Opširnije izvješće o istoj konferenciji podnosi i Siegfried Kasche, njemački poslanik u Zagrebu. Konferencija je raspravljala o intenziviranju vjerskoga života, svećenici se trebaju ograditi od političkoga uplitanja i date su smjernice o kompromisnom postupku prema partizanima kako bi se izbjegle žrtve. U tom se pogledu odobrava da franjevci smiju obući i civilno odjelo. Navode se žrtve u Sarajevskoj nadbiskupiji te se donosi izvod iz napisa Č. Čekade u "Katoličkom tjedniku" od 1. studenoga u kojemu on govori o jednakosti ljudi kao osnovi kršćanstva. U izvješću se spominje i jedna Stepinčeva propovijed u kojoj je naglasio jednakost svih ljudi. Spominje se suradnja nadbiskupskoga "Karitasa" i državne "Pomoći". Glede prisilnih prijelaza u izvješću se navodi da nadbiskup Stepinac priželjkuje veći katolički utjecaj na pravoslavno stanovništvo te da neprijateljske mjere protiv pravoslavaca smatra štetnima za takav utjecaj. U tom je pogledu posredovao kod Poglavnika i dao upute svećenstvu. 318
3. 1942, studeni 21, Zagreb
Izvješće Hansa Helma o razgovoru nadbiskupa A. Stepinca i Vilima Cecelje. Cecelja kao posrednik između Hrvatske vlade i nadbiskupa Stepinca prenio je nadbiskupu da je Vlada nezadovoljna postupcima Crkve. I sam nadbiskup u svojim propovijedima Vladu oštro kritizira, a crkvene novine premalo pišu o ustaškome pokretu. Na nadbiskupov upit da li dolazi po službenom nalogu, odgovorio je da ne dolazi ali je htio porazgovoriti s njime jer je država u vrlo teškome položaju a Crkva ništa ne čini u borbi protiv neprijatelja Hrvatske. Stepinac

- je rekao da Crkva mora slijediti svoj put i osuđivati teroriziranje naroda što dovodi do odlaska ljudi u šumu. Jedini razlog jačanja partizanskoga pokreta su nepravde i loši postupci protiv Srba, Židova i Cigana. Ustaški pokret sve više poprira obilježje nacional-socijalizma pa ga ne može hvaliti. Nadbiskup je rekao kako sve više jačaju partizani. Partizani prije nisu ubijali svećenike, što sada čine. On će reći da nije za Pavelićev režim, kako bi spriječio ubojstva župnika. Zbog takvoga stava partizani nisu opljačkali ni imovinu u Brezovici, nadbiskupovoj ljetnoj rezidenciji. 321
4. 1943, svibanj 21, Zagreb
Izješće redarstvenog izvjestitelja Hansa Helma o Židovu Milanu Schwartzu kao suradniku nadbiskupa Stepinca. 324
5. 1943, lipanj 19, Rim
Fritz Menshausen, savjetnik Njemačkog veleposlanstva pri Svetoj Stolici, izvješćuje o redovitom posjetu nadbiskupa Alojzija Stepinca "apostolskim grobovima". Izješće upućeno Ministarstvu vanjskih poslova Njemačke u Berlinu naslovljeno je kao: Crkvene prilike u Zagrebu. Nadbiskup Stepinac nakon prijema kod pape, odmah se 31. svibnja vratio natrag u Zagreb, jer sadašnje mu prilike ne dopuštaju dulji ostanak izvan nadbiskupije. Hrvatski svećenici u Rimu, koji su se tom pridogom susreli s nadbiskupom, označuju odnose između Hrvatske i Vatikana zadovoljavajućim. Poglavlak se u Hrvatskoj trudi da uvaži katolički osjećaj naroda. Pred nekoliko je dana očitovao obzir prema Katoličkoj crkvi oslobađajući svećenike i redovnike od vojne službe. Opat Ramiro Marcone, poznat kao apostolski pohoditelj (vizitator) u Zagrebu, ima službu ovjerovljenog apostolskog povjerenika (delegata) kod hrvatskih biskupa, premda u papinskom Godišnjaku nije tako označen. Hrvatske ga vlasti prihvaćaju ravnopravnim sa svim ostalim diplomatskim predstavnicima. One razumiju držanje Svete Stolice, koja nije Hrvatsku pravno još priznala, zbog poštivanja međunarodnog običaja glede država nastalih u ratu. Nesporazum koji je nastao pred godinu dana zbog imenovanja dvojice biskupa a bez prethodne suglasnosti hrvatskih vlasti, potpuno je riješen; vlasti su, naime, zadovoljne njihovom djelatnošću. Podignuće džamije u Zagrebu izazvalo je kod katoličkog pučanstva čuđenje. Muhamedanci, naime, koji kroz 400-godišnju borbu nisu mogli zaposjesti Zagreb, sada su to uspjeli pomoću hrvatskih katoličkih vlasti. Prelasci srpskih pravoslavaca u Katoličku crkvu nastavljaju se u velikim grupama, osobito u grko-katoličkoj Križevačkoj biskupiji. 325
6. 1943, kolovoz 18, Berlin
Kako Sveta Stolica nije priznala NDH, dio hrvatskoga tiska kritizira Svetoga Oca i njegove nagovore, a hrvatska cenzura ide tako daleko da zabranjuje objavljivanje pojedinih papinih govora. Protiv toga

nadbiskup Stepinac uputio je javni prosvjed veličajući Papu. Stepinac je javno izjavio da se protivio i prisilnim mjerama prelaska pravoslava u Katoličku crkvu. Navode se i Stepinčeve propovijedi od 21. lipnja, kada je napao ideje što ih je M. Budak iznio u svojoj noveli "Buntovna krv" kao i u govoru od 14. ožujka u kojemu je napao rasne zakone. Na kraju, navode se i osobne intervencije nadbiskupa Stepinca prema Židovima i pravoslavcima. Izvješće završava riječima: "Utjecaj zagrebačkoga nadbiskupa na hrvatski narod je silno velik. Njegov autoritet je besprijekoran, i to je možda jedini razlog radi kojega se on još uvijek nalazi u nadbiskupskoj palači u Zagrebu". Od Njemačkoga poslanstva u Zagrebu traži se mišljenje o pisanju Katoličkog međunarodnog tiskovnog ureda o propovijedima nadbiskupa A. Stepinca u kojima on osuđuje prisilno prelaženje pravoslava na katoličku vjeru, širenje mržnje među narodima, poticanje rasizma te metode koje potiču da se pojedinci pridružuju partizanima (odgovor vidi pod br. 10).

327

7. 1943, studeni 12, Zagreb

Izvješće o propovijedi nadbiskupa Stepinca na završetku pokorničke procesije u Zagrebu 31. listopada 1943. Nadbiskup je u svojoj propovijedi dao odgovor na optužbe protiv Katoličke crkve, i to: da Crkva nije pravodobno i kako treba ustala protiv zločina, koji su se zbivali po pojedinima krajevima Hrvatske; da je filokomunistička i neaktivna; da je pristaša rasizma.

331

8. 1943, prosinac 14, München

Ured Njemačke nacionalsocijalističke radničke stranke zatražio je od Ministarstva vanjskih poslova u Berlinu obavijesti o crkvenim prilikama u Dalmaciji jer je Radio London prenio vijesti o uhićenju katoličkih svećenika od strane njemačkih trupa, pošto su pročitali s propovjedaonica kratku propovijed nadbiskupa Stepinca, koja otvoreno govori o okrutnostima koje je počinila njemačka vojska, nakon njihovog zauzeća Dalmacije.

Referent Kolrep iz Ministarstva vanjskih poslova prenio je, 4. siječnja 1944., sadržaj toga dopisa svome poslanstvu u Zagreb i zatražio njihovo izvješće o tome (nije objavljeno).

Njemačko poslanstvo izvjestilo je svoje Ministarstvo o činjenicama dne 9. ožujka 1944. (nije objavljeno).

Konačno, Ministarstvo odgovara, 28. ožujka 1944., središnjici Nacionalsocijalističke radničke stranke u Münchenu. U odgovoru stoji da je u Zagrebu nepoznato da su Nijemci uhitili katoličke svećenike, ali nije isključeno da je riječ o ranijim uhićenjima nekih svećenika koje su Talijani uhitili na traženje četnika. Tim se vijestima zacijelo želi uznemiriti narod nakon njemačkoga zauzimanja Dalmacije.

333

- 8.1. 1944, ožujak 28, Berlin
Odgovor njemačkog Ministarstva vanjskih poslova središnjici Nacionalsocijalističke radničke stranke u Münchenu (kao gore). 335
9. 1943, prosinac 20, München
Njemačka nacionalsocijalistička radnička partija traži obavijesti o govoru nadbiskupa Stepinca, održanom 31. listopada, te o reakciji ministra prosvjete Julija Makanca i predsjednika Vlade dr. Nikole Mandića. 336
10. 1944, ožujak 7, Zagreb
Odgovor Njemačkoga poslanstva u Zagrebu na dopis od 18. kolovoza 1943. (vidi br. 6). Hrvatski tisak provodi cenzuru nad papirnim govorima, ali i nad govorima nadbiskupa Stepinca. Nadbiskup je zbog toga prosvjedovao kod Poglavnika. Poznat je stav nadbiskupa Stepinca glede prijelaza pravoslavaca. U duši je za prijelaze, ali ne prisilne. On je prosvjedovao protiv prisilnih prijelaza pravoslavaca u Katoličku crkvu. Ipak pojedini katolički svećenici - također pod pritiskom - i dalje obavljaju "prekrštavanja". Glede navodnog velikog utjecaja nadbiskupa Stepinca u puku, izvjestitelj ne misli tako. Njegov je utjecaj velik na vjernike, ali kaže da kao Hrvat i kao čovjek, Stepinac nije obljubljen u narodu, a kao podkrepu tome navodi da je bio solunski dobrovoljac. 337
11. 1944, ožujak 10, Zagreb
Njemačko poslanstvo iz Zagreba izvješćuje svoje Ministarstvo vanjskih poslova da govor nadbiskupa Stepinca održan 31. listopada 1943. nije bio prvenstveno uperen protiv hrvatske Vlade nego protiv njih - Nijemaca, koji su sproveli osvetničku akciju nad nedužnim ljudima, zbog ubojstva njemačkih vojnika iz zasjede. Nadbiskup je osudio sustav u kojem se za ubijenog vojnika iz zasjede ubija stotine talaca, kao poganski sustav. U prilogu Poslanstvo šalje njemački prijevod objavljenog članka hrvatskog ministra Julija Makanca "Pozvani i nepozvani", u kojem je ministar napao nadbiskupa zbog održanog govora. Šira je javnost, kaže se dalje u izvješću, dobro prihvatila ovaj ministrov članak, premda su ga uži katolički krugovi ocijenili kao nesuvremen napad na nadbiskupa. 339
12. 1944, srpanj 28, Zagreb
Njemačko poslanstvo u Zagrebu šalje Ministarstvu vanjskih poslova u Berlinu izvješće o položaju vjerskih zajednica u Hrvatskoj. To je izvješće Ministarstvo zatim prosljedilo Šefu službe sigurnosti te središnjici Nacional-socijalističke radničke stranke u Münchenu. Izvješće sadrži kratku raščlambu pojedinih vjerskih zajednica (Rimokatoličke crkve, Grkokatoličke crkve, muslimanske zajednice, Hrvatske pravoslavne crkve, protestanata, Ruske pravoslavne crkve, crkvenih redova, katoličkih udruženja, muslimanskih udruženja i vjerskoga

tiska). Izvješće ima ukupno 9 strana te tri strane popisa svih biskupa i vjerskih poglavara i brojčano stanje pojedinih vjerskih zajednica. Ovdje donosimo samo izvadak koji se odnosi na nadbiskupa Stepinca za koga izvjestitelj kaže da ima pravilan odnos prema pravoslavnima i blago srce prema Židovima.

SVETA STOLICA, NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA I KATOLIČKA CRKVA U HRVATSKOJ
1941-1945 (S. RAZUM)

1. 1940, studeni 24, Beograd

Apostolski poslanik (nuncij) u Beogradu Hektor Felici izvješćuje stožernika Alojzija Maglionea, papinskog državnog tajnika, o položaju Hrvata u Jugoslaviji. Prigodom biskupskog zasjedanja upozorio je biskupe na neke svećenike, o kojima je dopro glas već i do Sv. Stolice, koji se djelatno bave politikom. Biskupi su razmatrali ovo pitanje i ustanovili da se radi ili o pretjeranim tvrdnjama ili su bez temelja. Nadbiskup Stepinac je naglasio, da usprkos zahtjeva koji su biskupi uputili svom svećenstvu da se potpuno uzdrže od djelatne politike, teško je to postići zbog sveukupnog stanja u Hrvatskoj. Ovo je stanje, naime, obilježeno time da su se stare "političke stranke" ujedinile u jedinstveni "narodni pokret", što proizlazi iz srpsko-hrvatskog sukoba, koji stoji pred korjenitim rješenjem. Radi se o "pokretu osamostaljenja od Beograda" koji se sastoji od dvije struje: umjerena, s Mačekom na čelu, koja traži široku samostalnost unutar Jugoslavije, i ekstremna, s Pavelićem na čelu, koja se bori za potpunu i neposrednu samostalnost. Uz "nacionalno" obilježje, ovo stanje dobiva i "vjersko" obilježje; naime, kako su se stoljećima snagom svoje vjere borili protiv Turaka - i zadobili naslov "predzide kršćanstva", tako se tijekom proteklih 20 godina istom vjerom Hrvati odupiru pravoslavnim Srbima. Srbi, naime, žele Hrvate odnaroditi i u državi stvoriti političko jedinstvo, a za to smatraju da je potrebno Hrvate odvojiti od Rima i uključiti ih u pravoslavnu Crkvu. U tom pomamnom prikupljanju pristaša (prozelitizmu) pridobili su više od 200.000 "žrtava" i, osim toga, izgradili su mnoge pravoslavne crkve u hrvatskim središtima. Hrvati su svjesni tog srpsko-pravoslavnog prodora te stoga nastoje u svakoj prigodi istaknuti svoje katoličanstvo. Među ostalim spremaju se svečano proslaviti 13-stoljetnu povezanost sa stolicom sv. Petra i time dati do znanja da nisu sami i da nisu od jučer. U toj borbi teško je hrvatskom svećenstvu ostati potpuno izvan događaja, ali to ne znači da se pod izlikom domoljublja i vjere smiju upustiti u čisto političku promidžbu, u čemu nije uvijek lako naći pravu mjeru.

Biskupi u takvom stanju mogu upotrijebiti samo sredstva uvjeravanja, a nikako sile, koja bi ih mogla staviti u neugodan položaj nasuprot hrvatskog naroda. S takvim stavom složio se i sam nuncij Felici te su na spomenutom zasjedanju dogovorena 4 načela, kojima se mora podrediti svaka osobna i javna djelatnost svećenstva. To su: 1) svećeničko dostojanstvo ograničuje osobnu slobodu u smislu da zabranjuje svećeniku sve ono što je nespojivo s njegovim dužnostima i s višim crkvenim probitkom; 2) ovo se ograničenje tiče osobito političkog područja, s obzirom da se ponašanje svećenstva nužno pripisuje Crkvi kao cjelini; 3) s istog razloga, nije uvijek dopušteno svećenstvu djelatno sudjelovati u političkim nadmetanjima, osobito ne kao voditeljima; 4) domoljublje svećenika ne mjeri se toliko po borbenosti za narodnu stvar koliko po pregnuću na duhovnom polju, jer je to ujedno i temelj svakovrsnog narodnog napretka. Ova će načela vjerojatno umanjiti dosadašnje neumjerenosti na tom području, ali poslanik Felici ne vjeruje da će ih potpuno isključiti.

363

2. 1941, veljača 13, Rim

Nadbiskup zagrebački Alojzije Stepinac, u vrijeme svoga posjeta Rimu, moli papu Pija XII., nakon što je već bio odobrio hrvatskom narodu izvanrednu obljetničku godinu povodom njegove proslave 13-stoljetne vjernosti Sv. Stolici, da sada pošalje svog izaslanika na Svenarodni euharistijski skup, koji će se održati u Zagrebu od 20-22. lipnja, te da povodom zaključenja ovog skupa uputi svoju riječ i apostolski blagoslov. Te bi milosti utvrdile hrvatski narod u 13-stoljetnoj vjernosti prema Svetoj Stolici, dale bi mu duhovnu jakost da se odupre napadajima od strane istočnih raskolnika (pravoslavnih), koji zbog svoje brojčane nadmoćnosti i povlaštenog položaja raspolažu djelotvornim sredstvima protukatoličke promidžbe, te bi ga osokolile u borbi protiv boljševizma, koji nakon uspostave diplomatskih odnosa Jugoslavije i SSSR postaje sve nasilniji. Inače, tijekom cijele obljetničke godine hrvatski biskupi nastoje duhovno obnoviti hrvatski narod pučkim misijama, zatvorenim duhovnim vježbama, mjesnim euharistijskim skupovima i marijanskim hodočašćima.

366

3. 1941, veljača 14, Vatikan

Mons. Dominik Tardini, tajnik za izvanredne poslove u papinskom Državnom tajništvu, povodom molbe zagrebačkog nadbiskupa Stepinca od 13. veljače kojom je zamolio papu Pija XII. apostolskog izaslanika na svenarodnom euharistijskom skupu u Zagrebu, bilježi svoja razmišljanja, te među ostalom, navodeći stožernika Pellegrinetija, kaže "da se radi o dobrim Hrvatima koji u svim ovim javnim očitovanjima malo previše ističu svoj narodni osjećaj i protusrpstvo", ali budući da se radi o "vrlo vjerničkom narodu" i o čisto vjerničkim

- euharistijskim slavljinama, može se poduprijeti ova duhovna poduzetnost. Glede papinog pak izaslanika trebat će apostolski poslanik (nuncij) u Beogradu dobiti jamstva da će slavje imati čisto vjernička obilježja i da (beogradska) vlast u njima ne vidi nikakve političke promidžbe. 368
4. 1941, veljača 22, Vatikan
Državni tajnik stož. Maglione traži od apostolskog poslanika (nuncija) u Beogradu Hektora Felicija obavijesti o prikladnosti slanja papinskog izaslanika na svenarodni euharistijski skup u Zagreb, moleći ga osobito da dobije jamstva s obzirom na dvije točke: da će spomenuti skup zadržati čisto vjerničko obilježje i da mu beogradske vlasti ne pridaju nikakvu promidžbu hrvatske politike. 369
5. 1941, svibanj 15, Vatikan
Stožernik Maglione bilježi da se u Hrvatskoj očituju dva politička usmjerenja, jedno sklonije Nijemcima, drugo Talijanima. Nadbiskup Stepinac, ostali crkveni dostojanstvenici i svećenstvo razborito se ponašaju, ne miješajući se u politiku, već promiču vjerski probitak. 369
6. 1941, svibanj 16, Vatikan
Ivan Krstitelj Montini, zamjenik (tajnika) za redovite poslove u papinskom Državnom tajništvu, bilježi kako je po naredbi državnog tajnika stož. Maglionea izložio papi Piju XII. svoj razgovor sa talijanskim veleposlanikom glede posjete poglavnika Ante Pavelića Rimu te o mogućnosti njegovog prijema od strane pape. Papa ne vidi poteškoća da ga primi bez izvanjskih obreda, neslužbeno, kao običnog katolika. No, o toj stvari, nadodaje Montini, stvari treba još razbistriti. 370
7. 1941, svibanj 17, Vatikan
Mons. Dominik Tardini, tajnik za izvanredne poslove u papinskom Državnom tajništvu, bilježi razloge za i protiv budućeg primanja hrvatskog poglavnika Ante Pavelića kod Sv. Oca. Dva su razloga protiv, tj. poglavnik Pavelić dolazi u Rim radi čisto političkih razloga, i drugo, papinsko bi primanje moglo biti iskorišteno kao političko proglašenje novog Hrvatskog kraljevstva. Naprotiv, četiri su razloga za njegovo primanje: prvo, Pavelić je katolik, a i nova država je katolička, pa u smislu primanja ljubljanski se nadbiskup izražava potpuno u prilog; drugo, Papa je otac svih vjernika i prima sve koji mu se obrate; treće, ovo bi mogla biti dobra prigoda da Papa poglavniku Paveliću iznese svoje viđenje u korist Crkve u Hrvatskoj; i četvrto, ovo bi primanje pridonijelo suzbijanju onog u posljednje vrijeme ustaljenog običaja prema kojem državnici posjećuju talijanske vlasti u Rimu, a ne i samog papu. Na koncu mons. Tardini zaključuje, da primanje treba omogućiti, ali odbaciti sve ono što bi mu dalo političko obilježje, dakle neslužbeno primanje. U tom smislu treba prethodno obavijestiti apostolske poslanike u nekim važnijim državama, kako bi mogli dati, ako uredba, pravo tumačenje. 370

8. 1941, svibanj 17, Vatikan
Mons. Dominik Tardini, tajnik za izvanredne poslove u papinskom Državnom tajništvu, bilježi prethodne podrobnosti oko prijema spoletanskog vojvode Aimona od Savoje i poglavnika Pavelića. Sv. Otac odlučio je primiti ih, pa je ovu odluku i sve podrobnosti tajnik Tardini priopćio komendatoru Babusciu, savjetniku talijanskog veleposlanstva pri Sv. Stolici. Bit će to osobni i neslužbeni posjet, pa kao takav treba biti predstavljen i u priopćajnicama. Sv. se Stolica, naime, ne želi priklanjati nijednom političkom rješenju sve dok traje rat. Državni tajnik stož. Maglione, da bi se sačuvao osobni značaj prijema kod pape, ispustit će prijem spomenute dvojice kod sebe. Sv. Otac primio je neslužbeno, istog dana, 17. svibnja, u 19 sati, dakle prije njegovog službenog proglašenja hrvatskim kraljem, spoletanskog vojvodu. Sutra u 18 sati na isti će način primiti poglavnika Pavelića. 372
9. 1941, svibanj 17, Rim
Jugoslavensko poslanstvo prosvjeduje kod papinskog Državnog tajništva protiv proglašenja hrvatske države. Iznosi da je nekoliko dana nakon njemačkog napada na Jugoslaviju, njemačka vojska zauzela dio Banovine Hrvatske i sam Zagreb, te da je Ante Pavelić, plaćenik stranih vlada, onaj isti koji je osuđen od francuskog suda zbog ubojstva kralja Aleksandra, proglasio bez ikakve narodne podrške Nezavisnu Državu Hrvatsku. Hrvatski predstavnici u jugoslavenskoj vladi i vlast Banovine Hrvatske povukla se pod pritiskom neprijatelja u inozemstvo. Prema međunarodnom pravu, vojno zauzeće nekog područja ne mijenja ni u čemu njegovo pravno stanje, pa se stoga i proglašenje Nezavisne Države Hrvatske smatra bez pravnog temelja i kao nasilni čin. Stoga jugoslavensko poslanstvo u ime jugoslavenske kraljevske vlade žestoko prosvjeduje kod Državnog tajništva protiv ovakve uloge njemačke vlade i smatra sve čine u tom pogledu ništavnim. 374
10. 1941, svibanj 17, Rim
Jugoslavensko poslanstvo moli papinsko Državno tajništvo da posreduje u korist progonjenih Srba u područjima zaposjednutim od neprijatelja, tj. u Bosni, Hrvatskoj i Vojvodini. 375
11. 1941, svibanj 18, Vatikan
Mons. Ivan Krstitelj Montini, zamjenik (tajnika) za redovite poslove u papinskom Državnom tajništvu, bilježi podrobnosti o prijemu pratnje poglavnika Ante Pavelića kod pape Pija XII. Budući da je jučer bilo dogovoreno da bude primljen samo poglavnik Pavelić, bez svoje pratnje, talijanski je veleposlanik pri Sv. Stolici tražio od zamjenika Montinija da prijemu bude pripuštena također i Pavelićeva pratnja. Stožernik državni tajnik Maglione nije smatrao poželjnim mijenjati dogovoreno, predloživši da pratnja bude primljena sljede-

- ćeg dana zasebno. No, kako hrvatsko poslanstvo neće ostati u Rimu narednih dana, i budući da kao vjernici imaju pravo sastati se s papom, dopušten im je prijem kod pape istog dana u 19,30 ali samo kao vjernicima, a ne službenim osobama. 375
12. 1941, svibanj 18, Vatikan
Mons. Ivan Krstitelj Montini, zamjenik (tajnika) za redovite poslove u papinskom Državnom tajništvu, bilježi slučaj isticanja hrvatskih zastava na Hrvatskom zavodu Sv. Jeronima u Rimu. Ravnatelj zavoda mons. Magjerec izvjestio je Državno tajništvo da je cijelo hrvatsko poslanstvo, osim poglavnika Pavelića, nalazeći se u Rimu, posjetilo u 16 sati hrvatski zavod. Za tu je zgodu izvjesio dvije hrvatske zastave. Sami pitomci zavoda bili su tim činom oduševljeni. No jugoslavenski je veleposlanik Mirošević-Sorgo prosvjedovao protiv tog čina, jer da se rečeni zavod nalazi pod zaštitom jugoslavenske vlade. Ravnatelj Magjerec je mirno odgovorio na taj prosvjed, da drugačije nije mogao učiniti. 376
13. 1941, svibanj 18, Vatikan
Mons. Ivan Krstitelj Montini, zamjenik (tajnika) za redovite poslove u papinskom Državnom tajništvu, bilježi prijem poglavnika Ante Pavelića od strane pape Pija XII. Sv. je Otac izrazio svoju ljubav prema hrvatskom narodu čija mu je vjernost poznata, naglasivši također odmah da je ostao postojan pri tome da ovo bude neslužbeni prijem. Pavelić je otvoreno zajamčio da hrvatski narod želi nadahnjivati svoj život i svoje zakonodavstvo na katoličanstvu. Oko priznanja nove države, nastavio je papa, trebat će pričekati mirovni ugovor, u kojem će se riješiti i pitanje država, jer Sv. Stolica ne želi biti priklonjena nijednoj strani, budući da se na svakoj strani nalaze katolici, za koje mora voditi brigu. 377
14. 1941, svibanj 18, Vatikan
Mons. Ivan Krstitelj Montini, zamjenik (tajnika) za redovite poslove u papinskom Državnom tajništvu, bilježi razgovor koji je vodio papa Pijo XII. sa spoletanskim vojvodom prigodom njegovog prijema, koji se dogodio dan prije, 17. svibnja u 19 sati, i trajao je oko tri četvrt sata. Budući da je za 18. svibnja bilo predviđeno njegovo službeno označavanje hrvatskim kraljem, državni tajnik stož. Magli-one je nastojao da taj prijem bude svakako prije tog službenog čina. Vojvoda je ostavio na papu izvrstan dojam. Vijest o promaknuću za hrvatskog kralja vojvodi je priopćio talijanski kralj Viktor Emanuel III, prije svog puta u Albaniju, odakle se vraća tek rečenog 18. svibnja, pa mu vojvoda nije mogao još predati svoj službeni podsjetnik (promemoriju) glede tog imenovanja. Naime, nije zadovoljan da se to označavanje mora održati tako brzo, budući da političko stanje u Hrvatskoj nije još sasvim jasno, a i Nijemci su

- prisvojili veliki dio narodnog bogatstva. Papa smatra da nema više vremena za prethodne rasprave te je novom suverenu zaželio dobru sreću. Što se tiče odnosa Hrvatske sa Sv. Stolicom, papa je izrazio da ga nije moguće za sada podići na službenu razinu, ali će ostati dobroprijateljske veze. 378
15. 1941, svibanj 18, Vatikan
Državni tajnik stož. Maglione priopćava predstavnicima Sv. Stolice (nuncijima i delegatima) kod pojedinih vlada, radi ispravljanja mogućih krivih tumačenja, da je prijem spoletanskog vojvode i poglavnika Pavelića kod pape Pija XII. imao potpuno neslužbeno obilježje. 380
16. 1941, svibanj 19, Vatikan
Državni tajnik stož. Maglione pruža predstavnicima Sv. Stolice (nuncijima i delegatima) kod pojedinih vlada, radi ispravljanja mogućih krivih tumačenja, daljnje objašnjenje glede prijema spoletanskog vojvode i poglavnika Pavelića kod pape Pija XII., tj. da on sâm kao državni tajnik nije primio ni jednu od ove dvojice, a pratnja poglavnika Pavelića primljena je zasebno, samo radi poljupca svetog prstena. 381
17. 1941, svibanj 20, Vatikan
Državni tajnik stož. Maglione zabilježio je svoj razgovor sa izvanrednim jugoslavenskim veleposlanikom dr. Nikom Mirošević-Sorgom, u kojem je veleposlanik govorio o nepravednim novim granicama između Italije i Hrvatske, žalio se na ponašanje ravnatelja Hrvatskog zavoda sv. Jeronima u Rimu, te je tražio obavijest o značaju prijema što ga je Papa udijelio spoletanskom vojvodi i poglavniku Paveliću. 381
18. 1941, svibanj 21, Vatikan
Mons. Ivan Krstitelj Montini, zamjenik (tajnika) za redovite poslove u papinskom Državnom tajništvu, bilježi svoj razgovor sa jugoslavenskim poslanikom Nikom Mirošević-Sorgom, koji mu je kazao da su Francuski radio i "Basler Nachrichten" prenijeli netočne vijesti glede susreta poglavnika Pavelića sa papom Pijom XII. Kazao je, naime, da su ove radiopostaje prenijele da se prigodom ovog susreta razgovaralo o priznanju Hrvatske i da se ugovaralo o Konkordatu između Sv. Stolice i Hrvatske, pa stoga traži da se ove pristrane vijesti opovrgnu u "L'Osservatore Romano". Papa je naknadno odlučio da je bolje umjesto opovrguća napisati novi članak o toj stvari, što je i učinjeno u "L'Osservatore Romano" od 9-10 lipnja 1941. 382
19. 1941, svibanj 26, Vatikan
Državni tajnik stož. Maglione, brzojavljajući apostolskom poslaniku u Francuskoj Valeriju Valeri, opovrgava vijest Američkog novinskog

- ureda, po kojoj bi Sveta Stolica bila poslala svog poslanika na krunjenje spoletanskog vojvode hrvatskim kraljem. 383
20. 1941, svibanj 29, Washington
Apostolski povjerenik (delegat) u Washingtonu Hamlet Ivan Ciconani izvješćuje državnog tajnika stož. Maglionea da je vijest o susretu pape Pija XII. sa spoletanskim vojvodom, poglavnikom Pavelićem i njegovom pratnjom, u Sjedinjenim Američkim Državama ispravno shvaćena. Predsjednik i potpredsjednik Republike izrazili su zadovoljstvo neslužbenim obilježjem ovog susreta, a isto obilježje istakao je list "New York Times". Poslanik smatra da je spomenuti susret bio izvrsna prilika da Sv. Stolica pokaže svoju političku nepristranost. 383
21. 1941, lipanj 2, Rim
Jugoslavensko poslanstvo prosvjeduje pred papinskim Državnim tajništvom protiv mogućeg slanja papinskog izaslanika u Hrvatsku, te savjetuje da bi za dušobrižničke potrebe bilo bolje imenovati jednog biskupa u samoj državi jer bi dolazak svakog stranog čovjeka značio na neki način i priznanje hrvatske države. 384
22. 1941, lipanj 2, Vatikan
Mons. Dominik Tardini, tajnik za izvanredne poslove u papinskom Državnom tajništvu, bilježi svoj razgovor s jugoslavenskim izvanrednim poslanikom Mirošević-Sorgom, koji je pismenim priopćenjem prosvjedovao protiv slanja papinskog predstavnika u Hrvatsku. Tajnik Tardini iznio je poznati stav Sv. Stolice da ona ne priznaje novonastale države u vrijeme bilo kojeg rata, ali si pridržava pravo da pošalje u bilo koju državu s vjerničkim poslanjem crkvenog dostojanstvenika radi duhovnih probitaka. Savjetovao je još poslaniku da se ne izlaže previše u ovom ratu za vladu koja je u kratko vrijeme upropastila svoju državu, a sebe spasila kukavičkim bijegom; bolje bi mu bilo da svoje snage čuva za budući korisniji rad. 385
23. 1941, lipanj 6, London
Apostolski poslanik (delegat) u Londonu Guglielmo Godfrey izvješćuje državnog tajnika stož. Maglionea o javnom mnijenju u Engleskoj. Od 10 točaka izvješća donosimo samo 5. točku, koja se tiče susreta pape Pija XII. sa spoletanskim vojvodom i poglavnikom Pavelićem, za koji kaže da nije pobudio značajnije javne kritike u Engleskoj. Sama vlada je dobro obaviještena o tome. Inače, službeno mnijenje jest da je Pavelić potaknuo ubojstvo kralja Aleksandra. 386
24. 1941, lipanj 6, London
Jugoslavensko poslanstvo prosvjeduje pred papinskim Državnim tajništvom protiv okupacije jugoslavenskog područja od strane Italije. Prema riječima prosvjeda, ovo se dogodilo prigodom svečanosti podizanja hrvatske države u nasljednu kraljevsku monarhiju,

- koje su se dogodile u Rimu 18. svibnja. Tom je prigodom sklopljen sporazum kojim se predaje dio "jugoslavenskog" područja Italiji, kao i drugi sporazumi kojima Italija na prikriveni način zauzima Hrvatsku. 387
25. 1941, lipanj 7, Vatikan
Mons. Dominik Tardini, tajnik za izvanredne poslove u papinskom Državnom tajništvu, bilježi priopćenje zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca, kojemu je papa Pijo XII. prigodom njegovog prijema obećao poslati u Hrvatsku jednog svog predstavnika. 388
26. 1941, lipanj 8, Jeruzalem
Jugoslavenski kralj Petar II., dva mjeseca nakon dolaska njemačkih trupa na područje kraljevske Jugoslavije, opisuje nacističko nasilje nad Srbima u Banatu od strane Nijemaca, koji ih vješaju i strijeljaju u velikim grupama, pa su Srbi prisiljeni u desecima tisuća napuštati svoje domove; u južnoj Srbiji od strane Bugara, koji također ubijaju veliki broj Srba a osobito svećenike i učitelje; i u Hrvatskoj od strane hrvatskih vlasti, koje protužidovski zakon provode također i protiv Srba. Stoga moli papu Pija XII. da uzme njegov progonjen narod Srbe pod svoju zaštitu. 388
27. 1941, lipanj 12, Rim
Jugoslavenska vlada, preko svog poslanstva, izlaže svoje viđenje političke stvarnosti pred papinskim Državnim tajništvom povodom prijema koji je papa Pijo XII. udijelio hrvatskom poglavniku Anti Paveliću, u vrijeme kada je došao u Rim pokloniti hrvatsku krunu princu iz savojske kuće. Prema ovom viđenju, poglavnik Pavelić ne može predstavljati hrvatski narod, jer mu se nametnuo uz pomoć stranih sila, a hrvatski narod ima svoje zakonite predstavnike u kraljevskoj jugoslavenskoj vladi, koji se bore za jedinstvenost i cjelovitost hrvatskog naroda unutar Jugoslavije. Pavelić je naprotiv raskomadao i narod i zemlju darujući je stancima, a na preostalom je dijelu uveo totalitarističku državu. Njegov prijem kod Sv. Oca, kaže se dalje u predstavci, ostavit će kod jugoslavenskih katolika, a osobito kod Hrvata bolan osjećaj. 390
28. 1941, lipanj 13, Vatikan
Mons. Dominik Tardini, tajnik za izvanredne poslove u papinskom Državnom tajništvu, bilježi svoj razgovor sa talijanskim veleposlanikom pri Svetoj Stolici o srdžbi poglavnika Ante Pavelića, izazvanoj spoznajom da je Sv. Stolica u Slovačkoj otvorila pravo veleposlanstvo (nuncijaturu), a u Hrvatsku će poslati samo "promatrača". Tada je tajnik Tardini objasnio da se ne radi o "promatraču", već o "apostolskom pohoditelju", koji ima čisto vjerničko i privremeno poslanje, a ne diplomatsko. Osim toga, budući da Sv. Stolica ne uobičava priznati novonastale države dok traje rat (slovački slučaj je različit od Hrvatske), ne može primiti u Vatikanu nikakvog hrvatskog predstavnika. 391

29. 1941, lipanj 14, Vatikan
Papinsko Državno tajništvo odgovara jugoslavenskom poslanstvu na njegov prosvjed od 2. lipnja glede imenovanja apostolskog poslanika u Hrvatskoj. Sv. Stolica, kada to traži duhovna potreba vjernika koji se nalaze u zaraćenim zemljama ima obvezu da se za njih zauzima i da prosuđuje koja su to sredstva i najpogodnije osobe koje im mogu pomoći. Sama Sv. Stolica kod toga pazi da se ne prikloni nijednom političkom cilju u tim zaraćenim zemljama. 392
30. 1941, lipanj 15, Vatikan
Britanski poslanik traži od Sv. Stolice da poreče vijest koju je objavio priopćajni ured Reuter, a prenio ju radio, prema kojoj bi Sv. Stolica poslala u Hrvatsku svog diplomatskog predstavnika. 393
31. 1941, srpanj 11, Vatikan
Državni tajnik stož. Maglione, odgovarajući zagrebačkom nadbiskupu Stepincu na njegovo izvješće od 14. lipnja, ističe papino zadovoljstvo spoznajom o vjerskom životu u Hrvatskoj, te razlaže poznati stav Sv. Stolice glede priznanja država nastalih u vrijeme rata, tj. da priznaje novonastale države tek nakon zaključenih mirovnih pregovora, a kao primjer svoje prakse iznosi primjer Poljske, koju je priznala tek nakon završetka prošlog rata. Priznanje Hrvatske od strane Sv. Stolice moglo bi se tumačiti kao moralna podrška jednoj od strana u sukobu, što se protivi politici nepristranosti koju provodi. Ovakvim stavom, ističe dalje stožernik, Sv. Stolica ne želi ne priznati zasluge hrvatskog naroda u podnijetim borbama za katoličku vjeru. Uostalom, skori dolazak apostolskog pohoditelja u Zagreb bit će ponovni dokaz očinske brige Sv. Oca prema biskupima i hrvatskom narodu. Na koncu, stožernik se nada da će nadbiskup nastojati ovakav stav Sv. Stolice predstaviti i široj hrvatskoj javnosti. 393
32. 1941, srpanj 12, Rim
Savjetnik Talijanskog veleposlanstva pri Sv. Stolici Franjo Babuscio Rizzo piše papinskom državnom tajniku stož. Maglioneu, potvrđujući da su točne vijesti da njemačke vlasti namjeravaju preseliti slovensko pučanstvo sa pripojenih slovenskih područja u Hrvatsku i Srbiju. Kod toga će biti dopušteno hrvatskim vlastima da presele onoliko Srba iz Hrvatske u Srbiju, koliko će primiti Slovenaca. Pregovore oko toga vodio je u Zagrebu njemački veleposlanik, i utvrdilo se da bi oko 200.000 hrvatskih Srba bilo preseljeno u Srbiju. Savjetnik Babuscio zaključuje kako se Pavelić želi na taj način osloboditi pravoslavnih, umjesto da ih prisiljava na prelaske u katoličku vjeru. 395
33. 1941, srpanj 22, Vatikan
Mons. Dominik Tardini, tajnik za izvanredne poslove u papinskom Državnom tajništvu, bilježi razgovor stožernika Maglionea sa knezom Lobkoviczem glede slanja apostolskog pohoditelja u Hrvatsku.

- Knez Lobkowicz je iznio kako je poglavnik Pavelić srdit što Sv. Stolica u Hrvatsku šalje "apostolskog pohoditelja", te da želi priznaje od strane Sv. Stolice. Stožernik mu je odgovorio kako se poglavnik Pavelić treba umiriti, jer se sve radi u skladu s običajima i praksom. Budući da je Sv. Otac knezu Lobkowiczu predhodno rekao da neće poslati "apostolskog pohoditelja", odlučeno je da se pošalje pismo zagrebačkom nadbiskupu Stepincu, kojim će ga se obavijestiti da će u Zagreb stići opat od Montevergine, kako bi razvidio stanje i obavijestio Sv. Stolicu. Sutradan je tajnik Tardini prenio knezu Lobkowiczu da je Sv. Otac odredio da crkveni poslanik u Hrvatskoj neće nositi naslov "apostolskog pohoditelja". 396
34. 1941, srpanj 24, Beograd
Beogradski nadbiskup Josip Ujčić piše papinskom Državnom tajništvu o složenom položaju katolika u Srbiji uslijed progonstva srpsko-pravoslavnih u Hrvatskoj. Usprkos zauzimanjima hrvatskih biskupa, osobito zagrebačkog Stepinca i banjalučkog Garića, te usprkos izričitoj zabrani poglavnika Pavelića bilo kakovim nepromišljenim činima, postoje pojedinci iz redova ustaša koji na svoju ruku čine nasilja. Iz toga proizlaze glasine u Srbiji da i Katolička crkva progoni Srbe. Stoga nadbiskup Ujčić predlaže Sv. Stolicu da pošalje u Hrvatsku nekog crkvenog dostojanstvenika koji bi "proučio stvari na licu mjesta, i preporučio hrvatskoj vladi mirnoću, umjerenost, pravdu i ljubav". Nadbiskup je svjestan također da i Srbi u Hrvatskoj svojim ponašanjem ne smiju izazivati hrvatsku vlast. 397
35. 1941, srpanj 25, Vatikan
Državni tajnik stož. Maglione obavještava zagrebačkog nadbiskupa Stepinca da Sv. Otac šalje u Hrvatsku "promatrača" Josipa Ramira Marcone, kako bi se na licu mjesta osvjedočio o vjerskim potrebama hrvatskog naroda u ovom trenutku i o tome obavijestio Sv. Stolicu radi korisnih providenja. Uz ovu osnovnu zadaću zasigurno će doći i do susreta sa vlastima, pa neka mu u svemu bude na pomoći, kako bi opat mogao korisno izvršiti svoju dužnost. 399
36. 1941, kolovoz 5, Zagreb
Apostolski izaslanik u Hrvatskoj opat Marcone obavještava državnog tajnika stož. Maglionea da je stigao u Zagreb 3. kolovoza, da je vodio dva duga razgovora s nadbiskupom Stepincem i da ga je primio poglavnik Pavelić, koji je izrazio zadovoljstvo zbog njegovog duhovnog poslanja. 401
37. 1941, kolovoz 14, Rim
Alatri, predsjednik "Saveza izraelskih zajednica - Unione delle comunità israelitiche" traži od stožernika Maglionea da se Sveta Stolica zauzme za hrvatske Židove. Prema nekim, naime, privatnim vijestima koje su do njihovog "Povjerenstva za pružanje

pomoći” došle preko nekih sličnih udruga iz Hrvatske, mnoge su tisuće hrvatskih Židova zatvorene; muškarci su prisiljeni na teški rad u bosanskim solanama, a žene, djeca i starci, sveukupno njih oko 6 tisuća osoba, otpremljeni su u Karlobag i na otok Pag, koji stoje pod nadzorom talijanske vojske. Stoga predlaže da se zauzme kod hrvatske vlade da obustavi nasilno otpremanje, da se članovi obitelji ne razdvajaju, da se s odvedenim Židovima ljudski postupa i drugo, a ako to nije moguće postići, da se razgovara s talijanskim vlastima o mogućnosti prebacivanja ovih Židova u talijanska sakupljačka središta.

401

38. 1941, kolovoz 30, Rim

Apostolski poslanik (nuncij) pri Talijanskoj državi Franjo Borgongini Duca opisuje državnom tajniku stož. Maglioneu svoj susret i razgovor sa savjetnikom za kulturu Hrvatskog veleposlanstva u Rimu Antunom Nizeteom, da se on, poslanik, zauzme kod talijanske policije za oslobađanje jednog splitskog svećenika. Savjetnik Nizeteo rekao je kako poglavnik Pavelić želi pokazati svijetu da je Hrvatska katolička zemlja, te da je u tom smislu već 100.000 hrvatskih pravoslavaca postalo katolicima. Zahvalio se na pomoći koju je pružio zatočenim Hrvatima, kojih ima mnogo po raznim talijanskim sakupljališnim poljima. Poslanik Borgongini svratio je razgovor na glasine o mučenjima ”pravoslavni” od strane Hrvata katolika; sam ne poznaje činjenice, ali je čuo pričati o tome, pa su i Srbi ljuti na Katoličku crkvu. Savjetnik Nizeteo dopustio je da vjerojatno postoje u ovom prijelaznom razdoblju neka uznemiravanja, osobito zbog Hrvata muslimana koji mrze Srbe. Konačno poslanik Borgongini dao je do znanja da se diplomatski predstavnici u Rimu žale na hrvatskog veleposlanika da nije izvršio svoje službene obveze prema drugim veleposlanicima, te je iznio poznati stav Sv. Stolice da ne priznaje novonastale države u tijeku rata. Savjetnik Nizeteo je obećao prenijeti sadržaj razgovora svom pretpostavljenom, hrvatskom veleposlaniku, i molio je za oprostjenje zbog nepoznavanja diplomatskih običaja, jer Hrvati, kako je rekao, tijekom 400 godina nisu imali svoje države.

403

39. 1941, rujan 3, Vatikan

Državni tajnik stož. Maglione odgovara na izvještaj opata Marconea kojega je poslao iz Zagreba 23. kolovoza. Stož. Maglione zahvaljuje se na dragocjenim vijestima. Nada se da će opat Marcone moći ubuduće, kada veze s inozemstvom budu olakšane, redovito slati ovakova izvješća. Zadovoljan je što se opat zauzeo za srpsko pučanstvo i potiče ga da nastavi pružati im kršćansku pomoć. Ističe posebno zadovoljstvo što su spomenuti opat i zagrebački nadbiskup Stepinac priskočili u pomoć izagnanom slovenskom pučanstvu i njihovim svećenicima. Sv. Otac je potvrdno odgovorio na opatovu molbu da se tim izagnanicima dopremi određena svota novca. Potiče nadalje opata da se zauzme, pazeći uvijek da to ne bi imalo službeni oblik, za

umjereno postupanje sa Židovima u Hrvatskoj. (U svom izvješću opat Marcone bio je opisao, između ostalog, neprimjereno ponašanje hrvatskih vlasti prema Židovima. Naime, svi su Židovi morali na svojim grudima nositi metalnu pločicu sa slovom "Ž". Htjelo se to nametnuti i kršćanskim Židovima, ali je nadbiskup Stepinac to uspio spriječiti.) Neka bdije, piše nadalje stož. Maglione, nad ponašanjem biskupijskog i redovničkog svećenstva da bi uvijek ostalo izvan političkih natjecanja, ostajući ipak, uvijek odano i u nesebičnoj suradnji s vlastima. Primio je do znanja ono što je opat napisao o duhovnoj skrbi nadbiskupa Stepinca za katolike u Međimurju, zauzetom od strane Mađara, te kaže da Sv. Stolica ne misli mijenjati u tom području dosadašnje crkveno razgraničenje. Konačno, s obzirom da opat Marcone teško uspostavlja veze sa Sv. Stolicom, Sv. Otac je obećao dodijeliti mu sve ovlasti koje imaju redoviti papinski predstavnici u stranim državama.

405

40. 1941, rujan 6, Ljubljana,
Ljubljanski biskup Grgur Rožman moli papinskog državnog tajnika stož. Maglionea da se zauzme kod talijanskog ministarstva unutarnjih poslova za krštene Židove izbjegle iz Hrvatske, kojima bi prijetila velika opasnost ako bi ih se vratilo u Hrvatsku.

407

41. 1941, rujan 10, Rim
Isusovac Tacchi Venturi obavještava stož. Maglionea da se je uspješno založio kod pročelnika talijanske policije za izbjegle hrvatske krštene Židove u Ljubljanskoj pokrajini.

408

42. 1941, rujan 22, Rim
Apostolski poslanik (nuncij) u Italiji Franjo Borgongini Duca izvješćuje papinskog državnog tajnika stož. Maglionea o svom razgovoru sa hrvatskim veleposlanikom u Italiji Stijepom Perićem. Veleposlanik Perić ispričao se najprije što po zvanju nije diplomat, već pravnik. Iznio je, zatim, kako su odnosi između Hrvatske i Italije u posljednje vrijeme postali napeti, bilo s toga što je Italiji nepravedno pripao široki obalni pojas, bilo što talijanske vlasti tamo čine nasilje nad Hrvatima. Nadalje, poglavnik Pavelić želi da imenovani hrvatski kralj Tomislav II. dođe u Hrvatsku za nekoliko mjeseci, ali i Italija mora spoznati da Dalmacija ne pripada njoj. Nakon toga hrvatski veleposlanik je odgovorio na pitanje koje mu je ap. poslanik pod utjecajem srpske promidžbe postavio glede hrvatskih okrutnosti, te su razgovarali o prelascima s pravoslavlja na katoličanstvo i o drugim ratnim pitanjima. Nakon odlaska veleposlanika, ap. poslanik Borgongini Duca doznao je da je dr. Perić odmalena bio katolik, ali zbog rastave i nove ženidbe prešao je u starokatoličku crkvu. Ova je činjenica kod nekog, kaže ap. poslanik, ostavila loš dojam o poglavniku Paveliću, koji ne razmišlja koga će kamo poslati.

408

43. 1941, rujan 27, Vatikan
Papinsko Državno tajništvo odgovarajući jugoslavenskom kraljevskom poslanstvu na njegove podsjetnike od 19. kolovoza i 1. rujna, a u vezi s progonom Srba u Hrvatskoj, izražava veliko žaljenje zbog svakog nasilja koje dolazi s bilo koje strane, osobito ako ga čine katolici, podsjećajući ujedno da je Sv. Stolica već dala korisna uputstva s tim u vezi svome izaslaniku u Hrvatskoj, opatu Marconeu. 410
44. 1941, prosinac 3, Zagreb
Zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac izvješćuje papu Pija XII. o zasjedanju hrvatskih biskupa, održanom od 17-20 studenog, na kojem su bili prisutni, zbog loše prometne povezanosti, samo sedmorica biskupa. Pod prvom točkom raspravljali su o pitanju obraćenja raskolnika (srpsko-pravoslavni), a zaključke su ove rasprave poslali poglavniku dr. Anti Paveliću; zatim su izrazili zabrinutost za sve one koji trpe, tražeći od poglavnika ljudsko postupanje sa Židovima, ukoliko je to moguće s obzirom na njemačku prisutnost; zauzeli su se zatim kod istog poglavnika za prognane slovenske svećenike koji su svoje utočište našli u Hrvatskoj, ali ni ovdje nisu sigurni od Nijemaca; biskupi su nadalje poduzeli neke korake kako bi priskočili u pomoć na vjerskom i moralnom području hrvatskim radnicima u Njemačkoj; donijeli su neke zaključke glede katoličkog tiska, te konačno raspravljali o materijalnom stanju župnika. 411
45. 1941, prosinac 19, Vatikan
Državni tajnik stož. Maglione, slijedom molbe židovskog tršćanskog predstavnika, upućene preko tršćanskog biskupa Santina, piše opatu Marconeu da se obavijesti o sudbini nekih hrvatskih Židova od kojih već izvjesno vrijeme nema nikakvih vijesti. 413
46. 1942, siječanj 9, Zagreb
Nadbiskup zagrebački Stepinac traži od stožernika Maglionea da se zauzime kod talijanskih vlasti u korist dvije stotine židovske djece, koju zagrebačka židovska općina želi iz Zagreba poslati u Firencu, a za koju se on već sam zauzeo kod talijanskog veleposlanika u Zagrebu Raffaela Casertana. 414
47. 1942, siječanj 14, Vatikan
Jugoslavensko kraljevsko poslanstvo, u osobi svećenika dr. Nikole Moscatella, savjetnika istoga poslanstva, iznosi pred papinskim Državnim tajništvom svoje poglede u vezi s grupnim prelascima na katoličku vjeru u Hrvatskoj i u vezi s zatvaranjem bogoslovnog Sjemeništa u Splitu od strane talijanskih vlasti. Glede prve točke, veliki grupni prelasci pravoslavni u Hrvatskoj u katoličku vjeru, kaže poslanstvo, postaje činjenica javnog zanimanja i prosuđivanja. Budući da u normalnim vremenima, tj. onim predratnim (prije 6. travnja 1941) nije bilo nikakvih pokazatelja u tom smjeru, jasno je da se tu radi o

nečemu što u svom početku nema nikakve veze s vjerom, već je to plod okolnosti koje su sasvim drugačije prirode. U tu pojavu uvučeni su sadašnji i budući vjerski probici. Premda je jasno da ni Sv. Stolica ni mjesni katolički dostojanstvenici nemaju ništa s tim pokretom, ipak je katoličko ime nepravedno povezano s određenim odgovornim pokretačima i sa samom činjenicom prelazaka. Stoga je potrebno da crkveni velikodostojanstvenici, u skladu sa svojom lijepom prošlošću i s probicima vjere, zajamče život i utvrde savjesti ovih nesretnika. Što se tiče druge točke, zatvaranja splitskog Sjemeništa, začuđuje postupak talijanskih vlasti, jer se radilo o pitomcima, koji su svi po jeziku i po osjećaju bili Hrvati. Osim toga poznato je da tamo nema ni jedne talijanske župe, već su sve hrvatske. Budući da se vjera može sačuvati samo po narodnom svećenstvu, potrebno je tamo osigurati neki Zavod za hrvatske mladiće. U tom smislu poslanstvo moli Sv. Stolicu da poduzme neke korake.

414

48. 1942, siječanj 20, Rim

Isusovac Tacchi Venturi, pitan za savjet od stožernika Maglionea glede 200 hrvatske židovske djece, odgovara mu, da diplomatsko zauzimanje kod talijanskih vlasti u korist ove djece neće imati nikakvog uspjeha. Razlog ovakvog razmišljanja leži u dosadašnjoj praksi talijanskih vlasti, koje neprestano priječe ulazak siromašnih staraca i slabe nejačadi, koji se žele spasiti od prisilnog odvođenja sklanjajući se kod svoje rodbine u Italiji, ali im to do sada nije dopušteno. Ako je mišljenje talijanskog veleposlanika u Zagrebu istinito da je "bolje da stvar poprimi karitativno nego li političko obilježje", zašto sam veleposlanik to ne preporuči svojom Ministarstvu vanjskih poslova u Rimu, pita se otac Tacchi. Stožernik Maglione se slaže s mišljenjem oca Tacchija.

416

49. 1942, siječanj 25, Vatikan

Papinsko Državno tajništvo, odgovarajući jugoslavenskom poslanstvu na njegov dopis od 9. siječnja, iznosi ovako: prema katoličkoj nauci obraćenje ne smije biti plod vanjske prisile, već prijanjanja duše uz istine koje Katolička crkva naučava. Zbog toga Katolička crkva dopušta primanje u svoje krilo samo onih odraslih, želeći joj prći po prvi puta ili joj se ponovno vratiti, koji su potpuno svjesni tog čina. Činjenica da odjednom veliki broj hrvatskih otpadnika traži da bude primljeno u Katoličku crkvu, ne može ne zaokupljati hrvatske biskupe koji po naravi brane i štite katoličke probitke u Hrvatskoj. U svakom slučaju, u ovom postupku obraćanja treba osigurati dvije činjenice: potpunu slobodu otpadnika koji se vraćaju Crkvi i nadležnost jedino crkvenih vlasti u ovom pitanju. Biskupsko povjerenstvo, koje su osnovali hrvatski biskupi, a podržano je od Sv. Stolice, ima upravo tu zadaću, da osigura da obraćenje bude plod nutarnjeg

- uvjerenja, a ne vanjske prisile. Sama Sv. Stolica neće prestati također bdjeti nad time da se u toj stvari u potpunosti provode kanonske odredbe. Što se tiče splitskog Sjemeništa, Sv. se Stolica trajno trudi da ono bude ponovno otvoreno. 418
50. 1942, veljača 4, Vatikan
Državni tajnik stož. Maglione opisuje pokušaj Nikole Rušinovića, savjetnika pri hrvatskom veleposlanstvu kod Talijanske države, da se predstavi u papinskom Državnom tajništvu kao otpravnik poslova Hrvatske vlade kod Sv. Stolice. Nakon što, u pratnji ravnatelja Hrvatskog zavoda Sv. Jeronima mons. Jurja Magjercera, nije uspio da ga državni tajnik stož. Maglione primi ni u službenom ni u poluslužbenom obliku, susreo se s njim neslužbeno 4. veljače, jednostavno kao katolik, ali s nalogom poglavnika Pavelića da bi razgovarao o Crkvi u Hrvatskoj. 419
51. 1942, veljača 7, Vatikan
Državni tajnik stož. Maglione opisuje svoj susret sa engleskim veleposlanikom koji se zanimao je li savjetnik hrvatskog veleposlanstva pri Talijanskoj državi, Nikola Rušinović, primljen u Vatikanu kao diplomatski predstavnik. Stož. Maglione odgovorio je da je primljen u neslužbenom obliku. 420
52. 1942, veljača 8, Vatikan
Državni tajnik stož. Maglione odgovara hrvatskom ministru vanjskih poslova Mladenu Lorkoviću na njegovo pismo od 14. siječnja, kojim mu je bio predstavio dr. Nikolu Rušinovića kao opunomoćenika hrvatske vlade za razgovor sa Sv. Stolicom, da će spomenutog dr. Rušinovića primati uvijek u neslužbenom obliku i to onda kada će se raditi o životu Crkve u Hrvatskoj. 421
53. 1942, veljača 21, Vatikan
Stožernik Maglione pišući apostolskom izaslaniku u Hrvatskoj opatu Marconeu priznaje živu svijest hrvatskih biskupa za goruće probleme, koja je iskazana u izvješću nadbiskupa Stepinca sa posljednjeg zasjedanja hrvatskih biskupa održanog od 17. do 20. studenog prošle godine. Među ostalim njihovim stvarima, pohvaljuje osobito načelo koje zastupaju da povrat u Katoličku crkvu mora biti plod osobne odluke i nutarnjeg uvjerenja, a ne vanjske prisile. 422
54. 1942, travanj 12, Zagreb
Apostolski izaslanik u Hrvatskoj opat Marcone odgovara stožerniku Maglioneu na njegovo pismo od 19. prosinca 1941., da nije uspio doznati ništa o sudbinama Židova, o kojima njihova rodbina u Trstu već duže vremena nije čula vijesti. Hrvatski ministar vanjskih poslova objasnio je u svom odgovoru Sv. Stolici, da se većina traženih Židova pridružila odmetnutim četnicima ili komunistima, ili su pak u inozemstvu. 423

55. 1942, travanj 21, Vatikan
Stožernik Maglione, u odgovoru na izvješće apostolskog povjerenika (delegata) u Washingtonu Cicognanija, iznosi da se Sveta Stolica već zauzela u korist nearijevaca u Hrvatskoj, i to preko svoga izaslanika opata Marconea kod pojedinih osoba u Zagrebu, kao i kod talijanskih vlasti za ona hrvatska područja koja prisilno drže. Osim toga, tajnik poslanika Marconea kao i tajnik nadbiskupa Stepinca osobno su već pohodili različita sakupljačka polja. 424
56. 1942, svibanj 1, Vatikan
Papinski državni tajnik stož. Maglione, odgovarajući beogradskom nadbiskupu Ujčiću, slijedom njegove tužbe zbog prisilnih prelazaka provedenih od strane hrvatskih ustaša, iznaša jasni stav Svete Stolice po kojem smatra da se otpadnici od Katoličke crkve u Hrvatskoj trebaju vratiti u njeno krilo potpuno spontano, s nutarnjim uvjerenjem, isključujući svaku vanjsku prisilu. O tome je Sv. Stolica već svratila pozornost i hrvatskim biskupima, koji su pred hrvatskim vlastima energično zahtijevali potpunu slobodu obraćenja. Isto tako, zahtijevalo se je da se sa otpadnicima postupa na jednaki način kao i s ostalim građanima. 425
57. 1942, srpanj 17, Zagreb
Apostolski izaslanik u Zagrebu opat Marccone obavještava stožernika Maglionea da je vrlo teško doći do obavijesti o sudbini hrvatskih Židova. 426
58. 1942, srpanj 17, Zagreb
Apostolski izaslanik u Zagrebu opat Marccone obavještava stožernika Maglionea da je Njemačka naredila načelniku hrvatske policije dr. Eugenu Kvaterniku da u roku od šest mjeseci izruči Njemačkoj sve hrvatske Židove. Načelnik dr. Eugen Kvaternik nastojat će što je više moguće odugovlačiti izvršenje ove naredbe, a bio bi sretan kada bi Sveta Stolica uspjela da se opozove ova naredba ili barem da se dopusti Židovima mirno živjeti na nekom hrvatskom otoku. Opat Marccone iznosi također poteškoće koje se javljaju u vezi odlaska pedesetak židovske djece u Tursku, zbog toga što moraju obilaziti Srbiju, a od susjednih zemalja nisu još dobili dopuštenje. 426
59. 1942, kolovoz 4, Zagreb
Zagrebački židovski veliki rabin Freiburger, odajući priznanje papi Piju XII. za ono što su predstavnici Sv. Stolice i hrvatski biskupi učinili za Židove, moli zauzimanje u korist židovskih žena i djece koji se nalaze u sakupljačkim poljima. 427
60. 1942, rujan 30, Zagreb
Apostolski izaslanik opat Marccone odgovara državnom tajniku stož. Maglioneu da je izrazio zagrebačkom židovskom velikom rabinu dr. Freiburgeru spremnost Sv. Stolice, kojom uvijek pomaže patećim osobama. Dr. Freiburger je zahvalio za sve učinjeno, premda se u

- mnogim stvarima nije moglo postići nikakav uspjeh. Ipak, opat Marcone sa svojim tajnikom uspio je zagovoriti kod hrvatskih vlasti mnoge Židove. 429
61. 1942, listopad 3, Vatikan
Britanski veleposlanik kod Sv. Stolice predaje Dominiku Tardiniju, tajniku za izvanredne poslove u papinskom Državnom tajništvu, prigovor protiv mogućeg susreta hrvatskog poglavnika Pavelića sa Sv. Ocem. U pratećoj bilješci tajnik Tardini iznosi kako je ovaj prigovor veleposlanik predao samoinicijativno, bez uputstva svoje vlade, pa mu savjetuje da bi bilo korisnije da pouči englesku javnost, a ne papinsko Državno tajništvo o tome kako se papa treba ponašati. 429
62. 1942, listopad 6, Vatikan
Stožernik Maglione traži od apostolskog izaslanika u Zagrebu opata Marconea da se ponovno zauzme u korist hrvatskih Židova. 431
63. 1942, listopad 14, Zagreb
Apostolski izaslanik u Zagrebu opat Marcone javlja stožerniku Maglioneu da je priopćio zagrebačkom velikom rabinu pozitivnu odluku mađarskog ministarstva da pusti preko svog područja 50-ero hrvatske židovske djece, na prolazu za Tursku. Rabin je zahvalan za posredovanje Sv. Stolice u tom poslu, ali do sada nije mogao predati mađarskom ministarstvu vanjskih poslova nikakav zahtjev u tom pogledu, jer hrvatska policija nije još dopustila njihov odlazak. 431
64. 1942, listopad 16, Vatikan
Državni tajnik stož. Maglione obavještava opata Marconea da je knez Ervin Lobkowitz, određen od Hrvatske vlade za razgovore sa Sv. Stolicom, primljen od Sv. Stolice samo u neslužbenom obliku i samo radi pitanja koja se tiču života Crkve u Hrvata. 432
65. 1942, listopad 19, Vatikan
Britanski veleposlanik kod Sv. Stolice ponovno stavlja prigovor protiv mogućeg susreta hrvatskog poglavnika Pavelića sa Sv. Ocem. 433
66. 1942, studeni 8, Zagreb
Apostolski izaslanik u Zagrebu opat Marcone odgovarajući na pismo stožernika Maglionea javlja da je pokušao olakšati žalosne uvjete hrvatskih Židova, imajući u tom vidu više susreta s poglavnikom Pavelićem i načelnikom policije. U to je vrijeme novi načelnik policije postao dr. Zimpermann, koji žali zbog svih ružnih stvari učinjenih Židovima, ali na žalost ni on ne može promijeniti važeće odluke da se svi Židovi prije ili kasnije otpreme u Njemačku. 433
67. 1942, prosinac 1, Zagreb
Apostolski izaslanik u Zagrebu opat Marcone odgovarajući na pismo stožernika Maglionea iznosi kako je u svim razgovorima s Poglavnikom i načelnikom policije tražio da se sa Židovima postupa dobrohotno. Odgovori su u tim razgovorima uvijek bili: "Židovi

moraju napustiti Hrvatsku; no vladina nakana nije da ih muči". I sam je Poglavnik u tom smislu izdao naredbe, koje se nažalost kod nižih vlasti ne poštuju.

434

68. 1942, prosinac 15, Zagreb

Apostolski izaslanik u Zagrebu opat Marcone izvješćuje stožernika Maglionea o pokušaju zagrebačkog židovskog velikog rabina da prebaci u Italiju 50 ili 60-ero židovske djece, ali budući da to ne uspijeva preko talijanskog veleposlanika u Zagrebu, moli Sv. Stolicu da se ona zauzme za tu stvar.

435

69. 1943, siječanj 19, Vatikan

Papinsko Državno tajništvo odgovara talijanskom veleposlanstvu kod Svete Stolice na njegov podsjetnik, kojim moli da Sv. Stolica savjetuje hrvatskom svećenstvu da poradi na primirenju duhova, tj. na pomirenju između vlasti i njezinih protivnika. Državno je tajništvo dalo opatu Marconeu, prigodom njegovog nedavnog boravka u Rimu, korisna uputstva kako da potakne hrvatske biskupe i svećenike da utječu, s jedne strane, na vlast da bi prema svojim protivnicima (tj. komunistima) bila blaga, a s druge strane, na njezine protivnike da bi joj iskazivali odanu poslušnost. Opat Marcone nije mogao zadržati čuđenje, kaže se dalje u odgovoru Državnog tajništva, kada je u rečenom podsjetniku pročitao tvrdnju "da ponašanje hrvatskog svećenstva predstavlja zasigurno jedan od najopasnijih elemenata u ovom hrvatskom stanju". Opat je, nasuprot ovoj tvrdnji, zajamčio da i biskupi i svećenici poštuju ustrojenu vlast, štoviše da ju podupiru i brane, premda se ne slažu uvijek s njenim ponašanjem. No drugačije je stanje, dodao je "apostolski pohoditelj", među svećenstvom na području priključenom Italiji. A to je i razumljivo zbog različitih mjera poduzetih od talijanskih vlasti, kao što su odvođenje svećenika, onemogućavanje poučavanja vjeronauka u školama, ukidanje zajedničkih bogdanskih svetih misa za đake, ukidanje potpore od strane vlade bogoslovnim sjemeništima i drugo.

435

70. 1943, veljača 13, Vatikan

Stožernik Maglione, slijedom molbe jugoslavenskog poslanstva, traži od apostolskog poslanika (nuncija) u Italiji Franje Borgongini Duce da se zauzme kod talijanskih vlasti za oko 1.700 Židova, koji su pribjegli u Split s nadom da će tu moći i ostati, ali onda su se javile glasine da će biti prebačeni u Kraljevicu. Dočulo se naime, da neće u Italiju moći ući oni koji tamo nemaju rodbine ili svojih dobara, odnosno koji nemaju nikakvih zasluga da ih talijanska država primi.

437

71. 1943, veljača 23, Zagreb

Apostolski izaslanik opat Marcone prenosi stožerniku Maglioneu izraze zahvalnosti koje je zagrebački veliki rabin iskazao Svetoj Stolici za pruženu pomoć u prebacivanju grupe židovske djece iz Zagreba u Tursku.

438

72. 1943, ožujak 2, Rim
Otac isusovac Tacchi Venturi izvješćuje stožernika Maglionea o uspješnom zauzimanju kod podtajnika talijanskog Ratnog stožera u korist tisuća zatočenih Slovenaca iz Ljubljanske pokrajne kao i ne malog broja Hrvata, za koje ga molio zagrebački nadbiskup Stepinac. 438
73. 1943, ožujak 13, Zagreb
Apostolski izaslanik u Zagrebu opat Marcone izvješćuje stožernika Maglionea o svom uspješnom zauzimanju kod hrvatskih vlasti u korist Židova, ali nažalost sam poglavnik Pavelić pod velikim je pritiskom fanatičnog naciste Siegfrieda Kaschea, njemačkog veleposlanika u Zagrebu, pa je upitno koliko će to zauzimanje imati koristi. 439
74. 1943, ožujak 30, Vatikan
Stožernik Maglione potiče apostolskog izaslanika u Zagrebu opata Marcone da se zauzme za ostatak hrvatskih Židova, od kojih je 80% krštenih, a kojima prijete velika opasnost da budu nasilno odvedeni. 440
75. 1943, ožujak 31, Zagreb
Apostolski izaslanik u Zagrebu opat Marcone odgovarajući stožerniku Maglioneu na njegovu brzojavku od 30. ožujka, kaže da trajno bdije nad postupcima prema Židovima, koji svakodnevno k njemu dolaze po obavijesti. U vladajućim krugovima zajamčili su mu da se prema njima ne mijenja ništa, tj. da će biti pošteđeni Židovi u mješovitim brakovima i oni kršteni. No, sam izaslanik ne vjeruje tim jamstvima pa je istog dana pisao glede toga i samom Poglavniku. 441
76. 1943, travanj 1, Vatikan
Zabilješka Papinskog državnog tajništva u kojoj se iznosi zamršenost diplomatskog zauzimanja Svete Stolice za progonjene Židove, s obzirom da njemačke vlasti mogu to uzeti kao povod još žešćem progonu Židova na zauzetim područjima Italije, Slovačke i Hrvatske. 441
77. 1943, travanj 2, Vatikan
Stožernik Maglione daje do znanja apostolskom izaslaniku u Zagrebu da je papa Pijo XII. primio s radošću pismo zagrebačkog velikog rabina povodom godišnjice njegovog krunjenja. 443
78. 1943, travanj 2, Vatikan
Stožernik Maglione piše apostolskom izaslaniku u Zagrebu opatu Marconeu o "srpsko-pravoslavnoj" promidžbi protiv hrvatskih katolika i osobito protiv biskupa, optužujući ih da nisu digli svoj glas u njihovu korist i da su se štoviše složili sa lošim postupcima protiv njih. Stožernik Maglione, poznajući stav hrvatskih biskupa, ne vjeruje u utemeljenost tih optužbi, te moli izaslanika Marconeu da prikupi sve potrebne podatke kako bi se u javnom mnijenju moglo suprostaviti takvoj bezočnoj optužbi. 443

79. 1943, svibanj 3, Vatikan
Stožernik Maglione traži od apostolskog izaslanika u Zagrebu opata Marcone da mu pošalje detaljne obavijesti o ponašanju talijanskih trupa u okruženju Krašić, protiv kojih je žestoko prosvjedovao nadbiskup Stepinac. 444
80. 1943, svibanj 8, Zagreb
Apostolski izaslanik opat Marcone odgovara stožerniku Maglioneu na njegovo pismo od 2. travnja glede ponašanja Katoličke crkve u Hrvatskoj. Prije svega, utvrđuje poznatu duboku mržnju koju raskolnička jugoslavenska Crkva iskazuje prema Katoličkoj crkvi. Ističe, nadalje, kako je samo vodstvo pravoslavne Crkve bilo umiješano u državni udar, što je dovelo do ulaska talijansko-njemačkih oružanih snaga, pa je razumljivo da su ove nove vlasti proganjale posebno raskolnički pravoslavni kler. Ustaše su doduše počinili neka okrutna djela, ali više po osobnom nahodanju, nego kao izvršenje viših naredaba. Sam je pak poglavnik Pavelić gajio tijekom 1941. godine misao o jednom brzom prelasku raskolnika na katoličku vjeru. Protiv ovih izgreda i miješanja vlasti u čisto vjerska pitanja suprotstavili su se hrvatski biskupi na svome zasjedanju u studenom 1941. godine. Štoviše, osnovali su posebno Povjerenstvo koje će nadzirati i omogućavati samo slobodno prelazanje u Katoličku crkvu. Sam opat Marcone utjecao je povoljno na poglavnik Pavelića u njegovom odnosu prema pravoslavnoj Crkvi. Vidjevši da neće uspjeti sa brzim prelascima, odlučio je poglavnik krajem veljače ili početkom ožujka 1942. osnovati Hrvatsku pravoslavnu crkvu. Hrvatske vlasti, nastavlja izaslanik Marcone, nisu nikada vršile vjerski progon, dapače, u Ministarstvu bogoštovlja nalazi se jedan raskolnički svećenik koji zastupa probitke svoje Crkve. No, kako su najveći buntovnici u državi oni iz redova pravoslavnog življa, naravno je da hrvatska vlast, ili točnije okupacijske trupe, reagiraju protiv njihovih naoružanih bandi. Pod ovakvim uvjetima, kaže dalje izaslanik Marcone, hrvatski biskupi nemaju posebnog motiva da javno prosvjeduju protiv hrvatske vlasti a u korist raskolnika. Usprkos tome biskupi i posebno zagrebački nadbiskup Stepinac uvijek izražavaju žaljenje zbog nasilja s koje god strane ono dolazi. S druge pak strane, kaže izaslanik, raskolničko crkveno vodstvo nije još nikada diglo svoj glas protiv nasilja što ga čine pobunjeni četnici. Izgleda, zaključuje opat Marcone, da strana promidžba u srpskoj službi, želeći opravdati četničke zločine, optužuje katoličko svećenstvo zbog njihove sporosti u osudi nasilja. 445
81. 1943, svibanj 10, Zagreb
Apostolski izaslanik u Zagrebu opat Marcone izvješćuje stožernika Maglionea o progonu hrvatskih Židova pod vodstvom načelnika

- njemačke policije Heinricha Himmlera, kao i o zauzimanju njega i nadbiskupa Stepinca u korist istih Židova kod ministra unutarnjih poslova Andrije Artukovića, koji je pred Himmlerom uspio zaštititi barem Židove u mješovitim brakovima. 448
82. 1943, svibanj 14, Vatikan
Ivan Krstitelj Montini, zamjenik (tajnika) za redovite poslove u papinskom Državnom tajništvu, bilježi raspoloženje u Vatikanu povodom najave kneza Lobkowicza o skorom susretu poglavnika Pavelića s Mussolinijem u Rimu. Kako se Sv. Stolica ne želi ponovno izlagati diplomatskim kritikama, zbog mogućeg - i neslužbenog - Poglavnikovog primanja kod Sv. Oca, potiče hrvatsku stranu da do susreta dođe na nekom drugom mjestu izvan Rima. No, kako se Poglavnik mora podložiti Mussolinijevom utvrđenom redu, Sveta bi se Stolica trebala zauzeti na talijanskoj strani da se utvrdi to neko drugo mjesto. 448
83. 1943, svibanj 15, Zagreb
Apostolski izaslanik u Zagrebu opat Marcone izvješćuje stožernika Maglionea o prosvjedu kojeg je nadbiskup Stepinac uputio talijanskom veleposlaniku u Zagrebu Raffaelu Casertanu protiv brutalnog ponašanja talijanskih trupa u okružju Krašića. Opat Marcone smatra da su vijesti o tome pretjerane pa se još uvijek očekuju dokazi. Sam poglavnik Pavelić zamjerio je Stepincu što taj prosvjed nije uputio preko hrvatskog Ministarstva vanjskih poslova. Opat Marcone podržat će nadbiskupa Stepinca u prosvjedu, ako se vijesti dokažu istinitima, kao što je bio podržao i mostarskog biskupa Petra Čule u prosvjedu protiv četničkih zlodjela. 449
84. 1943, svibanj 24, Zagreb
Zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac prikazuje papinskom državnom tajniku stožerniku Maglioneu napore koje je učinilo hrvatsko katoličko crkveno vodstvo u korist srpsko-pravoslavnog življa i Židova. Izričito tvrdi da sva ova srpska promidžba nema drugog cilja nego da sroza ugled koji je stekla hrvatska vlast u očima Sv. Stolice. Brutalnosti koje su se dogodile u ovom prevratničkom vremenu plod su neodgovornih osoba koje su često radile protiv odredaba vlasti. Usprkos svoj toj promidžbi i 20-godišnjem ugnjetavanju Katoličke crkve u bivšem jugoslavenskom ustroju, Katolička se crkva zauzela za progonjene Srbe i onda kada je to štetilo njenim drugim probitcima. Da bi prikazao pravu istinu o sadašnjoj hrvatskoj vlasti, nadbiskup Stepinac donosi u 10 točaka što je sve pozitivno učinila hrvatska vlast, za razliku od prethodne beogradske vlasti koja je išla uporno za moralnim i stvarnim zatiranjem hrvatskog naroda. Nadbiskup izražava uvjerenje da, ako će Katolička crkva morati samo i jedan dan živjeti pod vlašću Srbije, mora pretrpjeti razdoblje okrutnog mučeništva. Uskoro,

- kada dođe u Rim, osobno će podastrijeti svjedočanstva o četničkim zločinima nad hrvatskim katoličkim pučanstvom. 450
85. 1943, svibanj 24, Zagreb
Apostolski izaslanik u Zagrebu opat Marcone izvješćuje stožernika Maglionea da su svi preostali hrvatski Židovi, uključujući i krštene, osim onih iz mješovitih brakova, tijekom jedne noći pritvoreni i nasilno odvedeni u Njemačku. 453
86. 1943, svibanj 31, Zagreb
Apostolski izaslanik u Zagrebu opat Marcone radosno šalje stožerniku Maglioneu prijepis pisma hrvatskog ministra vanjskih poslova dr. Mile Budaka, kojim zajamčuje da su mješoviti brakovi u Hrvatskoj zaštićeni. Na tu vijest, mnogi Židovi iz takovih brakova dolaze u izaslanikovo sjedište u Zagrebu i radosno zahvaljuju Sv. Stolici za trud koji je bila uložila da bi ih spasila. 454
87. 1943, svibanj 31, Vatikan
Popis, sačinjen po papinskom Državnom tajništvu, od 34 isprave, koje je u Rim donio osobno nadbiskup Stepinac predavši ih državnom tajniku stožerniku Maglioneu, i koje svjedoče o pozitivnom držanju Katoličke crkve u Hrvatskoj prema pravoslavcima i Židovima. Državno tajništvo zaključuje da ove isprave očevidno pokazuju lažnost srpskih optužbi protiv hrvatskih biskupa. Nadbiskup se Stepinac ispravno postavio u složenosti situacije i nije podlegao srpsko-pravoslavnoj promidžbi, koja djeluje sa sigurnoga područja iz inozemstva. Nadbiskup je zavrijedio za svoje držanje pohvalu. 455
88. 1943, lipanj 2, Vatikan
Papinski državni tajnik stož. Maglione traži od apostolskog izaslanika u Zagrebu opata Marcone, slijedom molbe palestinskog ureda Jewish, da se obavijesti za grupu od 400 hrvatskih Židova koji su nasilno otpremljeni zajedno sa svojim predsjednikom Hugom Konnom i velikim rabinom Freiburgerom, i koji se možda još uvijek nalaze u sakupljačkom polju Jasenovac ili Stara Gradiška. 459
89. 1943, lipanj 5, Vatikan
Papinsko Državno tajništvo bilježi kako je savjetniku Talijanskog veleposlanstva pri Sv. Stolici, dano do znanja kako bi bilo dobro da se izbjegne susret Pavelić-Mussolini u Rimu. 460
90. 1943, lipanj 11, Carigrad
Dr. Weltmann iskazuje zahvalnost apostolskom povjereniku (delegatu) u Carigradu Roncalliju za pružanu pomoć Židovima od strane Sv. Stolice i zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca. 460
91. 1943, lipanj 13, Vatikan
Stožernik Maglione, na poticaj jugoslavenskog poslanstva, traži od papinskog poslanika (nuncija) u Italiji Borgongini Duce da se

- obavijesti kakav stav zauzimaju trenutačno talijanske vlasti glede otpremanja Židova iz Italije, a koji potječu s područja Jugoslavije. 461
92. 1945, veljača 19, Zagreb
Apostolski izaslanik u Zagrebu opat Marcone izvješćuje brzojavkom papinsko Državno tajništvo o stanju u Hrvatskoj. Kaže, da su tijekom posljednjih tjedana u porastu vješanja osobito intelektualaca. Opat i nadbiskup Stepinac su prosvjedovali kod Poglavnika protiv tih čina, ali on odgovara da time želi izbjeći atentate. Ipak, mnogi su nezadovoljni što opat i nadbiskup energičnije ne prosvjeduju protiv toga. 462
93. 1945, ožujak 13, Vatikan
Mons. Dominik Tardini, tajnik za izvanredne poslove u papinskom Državnom tajništvu, odgovarajući apostolskom izaslaniku u Zagrebu opatu Marconeu na njegovu brzojavku od 19. veljače, iskazuje žaljenje zbog ondje opisanog stanja u Hrvatskoj, i izražava uvjerenje da hrvatski biskupi neće propustiti upozoriti da se poštuju načela ljudske pravde i kršćanske ljubavi, što će onemogućiti svaku daljnju optužbu protiv istih biskupa. 463